

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskernes Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her:

<https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

▪ RØNSHOVED ▪

HØJSKOLES AARSSKRIFT

Men immer det dages dog paany
hvor Hjerterne Morgen vente-

HØJSKOLEN VED FLENSBORG FJORD

UDGIVET AF ELEVFORENINGEN
1946

SYDSLESVIG

*Der sang en Lærke, og Vaarsmil brød
frem paa vor Læbe en Majdagsmorgen.
Skønt sødt, befriende Sangen lød,
var det ej ude med Vintersorgen;
thi du vor Søster
ved Hjemmets Dør,
med Haab vi trøster
dig nu som før.*

*En Lærke sang, om end Taarer randt,
og dine Kinder er blevet blege.
Hver Slægt, der lever og kæmper sandt,
beredes Fremgang ad skjulte Veje.*

*Om kort vort Øje
kan fremad se,
alt kan sig føje
og sælsomt ske.*

*»O, Søsterlille,
haab Dagen frem!«*

Martin N. Hansen.

RØNSHOVED FOR 25 AAR SIDEN

Da den nye statsgrænse blev sat i 1920, kom den til at adskille egne, som fra ældgamle dage havde hørt sammen. Det var derfor ikke underligt, at grænsen forekom mennesker i disse egne som unaturlig og ødelæggende. Flensborg havde i aarhundreder kappedes med Aarhus om rangen som den næststørste by i Danmark. Nu kom grænsedragningen og standsede byens udvikling. Flensborg gik tilbage i indbyggertal i en tid, hvor alle andre større byer i Danmark voksede fra aar til aar. Paa Flensborg fjord havde der været en skibsfart, der overgik skibsfarten i Aarhusbugten. Nu gik skibsfarten paa Flensborg fjord tilbage med rivende hast, og efter nogle aars forløb var den næsten standset. Flensborg havde mistet største delen af det opland, den havde haft i tusinde aar. Skibsværftet sygnede hen, og mange fabrikker blev nedlagte.

Men ogsaa Flensborg bys nærmeste opland led stor skade ved grænsedragningen lige nord for byen. De nordlige fjordbyer kom paa grund af den nye grænse til at ligge meget afsides. Der havde været forbindelse med Flensborg hver dag hele aaret rundt med fjorddampere. Man kunde komme til Flensborg og tilbage igen mindst 4 gange daglig. Det var billigt, og det tog ikke ret lang tid. Fiskerne sejlede til Flensborg og afsatte deres last, og landmændene fik ogsaa deres varer sejlet til Flensborg og afsatte dem der til gode priser. Skibsfragten var forholdsvis billig. Hvad man skulde købe, fik man fra Flensborg, og dér havde man sin bankforbindelse og alle andre forbindelser, som landboer har med deres by. Læge, tandlæge, sygehus, sagfører og alle offentlige konto-

rer havde man i Flensborg. Og nu var alt dette med et eneste slag blevet forandret. Nu skulde man til Aabenraa eller til Sønderborg, og begge disse byer laa ca. 23 km borte.

I det daglige liv mærkedes det mest, at vandvejen var lukket. Det skete ikke lige straks. Fjorddamperne blev ved med at sejle i nogle aar efter grænsedragningen, men de sejlede med større og større underskud, og til sidst maatte de helt indstille farten. Og saa var vi henviste til at bruge landevejene alene, naar vi skulde i forbindelse med omverdenen. Vejen til Flensborg blev nu 18 km, og vejene til Aabenraa og Sønderborg blev ved med at være lige lange. Og mellem fjordbyerne Kollund, Sønderhav, Rønshoved og Strandrød gik der slet ingen veje, men kun fodstier.

Det var afsides at bo i Rønshoved for 25 aar siden. Stedet var kendt af de fleste flensborgere. Det var kendt for sin skønne beliggenhed, og det var et yndet maal for udflugter om sommeren. Tyskerne kaldte, med den dem særegne begavelse, Rønshoved for Randershof. Naar man i den tyske told ved Krusaa eller i Flensborg blev spurgt om, hvor man boede, og man svarede Rønshoved, rystede vedkommende selvopgivende paa hovedet. Det mærkelige sted var der ingen, der kendte. Hvis man saa sagde Randershof, saa smilte man genkendende og mindedes mange sollyse og lykkelige sommersøndage, hvor man havde nydt sejlturen til og fra Randershof og den ualmindelig skønne udsigt fra bakkerne ved Randershof, ud over fjorden og Flensborg by.

Hvordan Røns kan blive til Randers, og hvordan hoved kan blive til hof, er gaadefuldt, i hvert fald for et dansk menneske.

Rønshoved ligger i den sydøstlige del af det lange og smalle Holbøl sogn. Man kan træffe mennesker i den anden ende af sognet, som ikke gennem et helt liv har været i Rønshoved. Men ellers var det tidligere skik, at man fra Holbøl sogn tog paa udflugt til Rønshoved pinedag. Desuden har Rønshoved i mange aar været brugt som udskibningssted for tørv fra Hokkerup mose, men dette var ophørt, inden den nye grænse blev draget. Ellers vidste man kun om Røns-

hoved, at det fra gammel tid var udmarkerne fra Hokkerup, og man saa paa de mennesker, der boede i Rønshoved, med en blanding af medynk og foragt.

Det eneste af betydning, der fandtes i Rønshoved, var Munke mølle. Denne er anlagt af munkene i Ryde kloster, som laa paa den modsatte side af Flensborg fjord. Det var opdagelsen af en hellig kilde, der gav anledning til, at munkene byggede paa det sted i Rønshoved. Den hellige kilde findes endnu, og der er rester af den egetræsbrønd, hvori det hellige vand blev opsamlet, og der findes ogsaa rester af en egetræsledning, som førte vandet fra brønden hen til munkenes hovedbygning. I vore dage har det vist sig, at det hellige vand indeholdt radium.

Munkene levede dog ikke alene af det hellige vand, men de dyrkede jorden helt op til den nuværende landevej mellem Sønderborg og Flensborg, og de udnyttede den bæk, der paa dette sted falder i fjorden. Dens vand brugtes til at drive møllehjulet. Endnu for 25 aar siden fik hele omegnen malet sit korn i Munke mølle.

Denne ejendom havde bevaret noget af sin anseelse. Da kong Frederik d. 7. i midten af forrige aarhundrede opholdt sig en del paa Lyksborg slot, kom han paa besøg i Munke mølle. Tidligere i aarhundredet havde prinsen af Nør boet en tid i Munke mølle. Man viste for 25 aar siden frugtræer, som prinsen havde plantet i haven. Endnu i dette aarhundredes begyndelse boede en søster til den tyske kejserinde en maanedstid om sommeren i Munke mølle, og hun gik sine ture sammen med sin hofdame i skovene og slugterne i Rønshoved.

For 25 aar siden var Munke mølle den skønneste idyl, man kunde se for sine øjne, men det var en idyl i forfald. Mølledammen blev ikke opmudret, og møllehjulet fik for lidt vand. Brædderne i hjulet var raadne eller manglede helt. Bygningerne blev ikke vedligeholdt, hverken udvendig eller indvendig. Alt, hvad der vilde gro af sig selv, groede frodigt, men andet groede der heller ikke. Der var fuldt af fjerkræ. I mølledammen svømmede ænder og gæs, og rundt om

den og forøvrigt alle vegne i gaarden og i haven var der fuldt af kalkuner, perlehøns og almindelige høns.

Ved et ejerskifte gik mølleriet helt i staa, fordi den nye ejer toldede af sækkene. Det allermeste af jorden var tidligere solgt fra gaarden, og nu blev det sidste, som kunde sælges, solgt. Dermed var Munke mølles aarhundred gamle saga ude. Og endelig gik ogsaa idyllen tabt, da vejbroen blev bygget tværs over det hele.

Ja, fjordvejen, som blev lavet i 1930'erne, ødelagde megen skønhed i hele omraadet fra Rinkenæs til Kollund. Men det kan ikke nægtes, at den skønhed, som blev tilbage, blev lettere tilgængelig. Og det maa ogsaa indrømmes, at Rønhoved og de andre smaa byer langs fjorden nu ikke mere ligger af-sides. Fjordvejen har sat dem i forbindelse med om-verdenen.

Naar vi for 25 aar siden skulde fra Rønhoved til Rinkenæs, hvor vi havde vor nærmeste jernbanestation, og hvor vi havde posthus, mejeri, bager og købmand, saa maatte vi gaa ad en sti gennem skoven og forbi Munke mølle. Derfra gik vi ad trappetrin op ad en høj skrænt. Saa kom der en sandet vej til Bækken, og derfra gik der en smal vej, bakke op og bakke ned, og for det meste mellem hegn. Men kom man op paa en bakke, og der var et hul i hegnet, havde man hvert sted en ny og uforglemmelig dejlig udsigt ud over Flensborg fjord og langt ind i Angel paa den anden side af fjorden.

Skulde vi køre, kunde det ske ad en nogenlunde ordentlig vej fra Rønhoved til Hokkerup, og derfra havde vi landevejen til Rinkenæs og videre til Graasten og Sønderborg. Men ad den vej var der 8 km til Rinkenæs. Vi brugte derfor mest en anden kørevej, der kun var 4 km. Vi kørte fra Rønhoved ned til vandet ved Munke mølle. Saa kørte vi 1 km i vandet langs stranden, og saa kom vi til den bakkede og hegnede vej, der gik over Bækken til Rinkenæs. Mærkeligt er det, at vi aldrig har væltet over stenene, som vi ikke kunde se under vandet, men hestene fandt altid uden om dem.

Det var ikke paa opfordring af egnens befolkning, Røns-

hoved højskole blev begyndt. Det var først gennem avisen, man erfarede, at der vilde blive paabegyndt et højskolearbejde i Rønshoved. Noget større indtryk gjorde det ikke paa de fleste af egnens beboere. Da den købte gaard i sommeren 1921 blev ombygget til højskolebrug, kunde det hænde, at der kom en af vore venner til Rinkenæs. Naar han spurgte om vej til Rønshoved, kunde han nok faa besked, men hvis han spurgte om vej til højskolen, kunde han lettest faa den besked, at der ingen højskole fandtes der i egnen. Den samme besked kunde fremmede faa endnu et aar efter, at højskolen var i gang, og det var vel at mærke kun 1½ km fra det sted, hvor højskolen laa.

Da Rønshoved højskole den 2. oktober 1921 ved et efteraarsmøde blev indviet, og daværende undervisningsminister Jacob Appel og skoleforeningens formand Jepsen Christensen talte, var der kommen saa mange mennesker, som skolen kunde rumme, for at deltage i mødet og skoleindvielsen, men fra den nærmeste omegn var der kun mødt meget faa, næppe over en halv snes mennesker.

Til den nationale indvielse af stedet, som fandt sted sidst i august ved et 14 dages kursus, var der mødt adskillige mennesker fra skolens videre omkreds, og navnlig fyldte de ca. 500, der var kommen sydfra, fra Flensborg og omegn, godt op. I de første mange aar var det altid syd fra, Rønshoved højskole fik sin største og bedste støtte til de møder, som hvert aar afholdtes paa skolen, særlig om sommeren. Det hændte ofte søndag eftermiddag om sommeren, at der kom en hel mængde mennesker ind i haven. Det var flensborgere, der vilde se, hvordan det groede i haven i aar, og hvor store træerne var bleven siden sidste aar. Det var altid dejligt at mærke, at de danske syd for grænsen betragtede Rønshoved højskole som deres særlige skole.

Der bor nogle af de samme mennesker i Rønshoved i dag som for 25 aar siden, og de samme huse og gaarde ligger der. Men alligevel er det et andet Rønshoved, og det er vist ikke for meget at sige, at dertil har højskolen i væsentlig grad bidraget.

Aage Møller.

STEMNING VED FLENSBORG FJORD

*J*eg sætter mig saa stille ned
imellem Busk og Siv,
alt aander Ensomhed og Fred,
her er kun stille Liv.

*Det dufter, aa, saa frisk og rent,
det fylder helt mit Bryst,
hvor er her kønt, vidunderligt
ved Flensborgfjordens Kyst.*

*Og Træerne og Buskene,
de taler eget Sprog,
naar Vinden tager ruskende
om deres gamle Skrog.*

*En Skovsnegl bugter sig af Sted,
det gaar saa trægt og trev;
man si'r maaske: »Hvor styg og led«,
men — den har ogsaa Liv.*

*I Græsset og paa Strandens Bred
alt Kryb, det lever frit,
det har sin egen Evighed,
her er ej dit og mit.*

*En Damper glider snart forbi
med sine søgte Døn,
dens Silhouet sig spejler i
de Bølgers store Strøm. .*

*Du klare, lette Bølgejord,
din Tid er jo saa kort,
din Høst er stor, du iler bort,
du har slet intet Spor.*

*Jeg ser saa langt, jeg skuer vidt
ud over Skov og Strand,
jeg ser en Maage, klædt i hvidt,
den kredser over Vand.*

*Og Maanen staar saa rød og stor
og spejler sig i Vand,
den lyser over Flensborg Fjord
og over Slesvigs Land.*

*Her er saa tyst en Aftenstund,
sig sænker Fred og Ro,
alt krybende, det gaar til Blund,
en Humle finder Bo.*

*Ja, her i Danmark er der skønt
som Paradis paa Jord,
dog ingen Steder er saa kønt
som her, ved Flensborg Fjord!*

*Mary Hansen
(Elev fra Sommeren 46).*

EFTERKRIGSTIDER

Der er nu gaaet 1½ Aar siden Befrielsen, og Majdagens overstrømmende Glæde er hos mange blevet afløst af Skuffelse. Men det er ikke noget nyt i Menneskeslægtens Historie. Da de ti spedalske i sin Tid var blevet helbredt af Jesus, kom kun een af dem tilbage og sagde Tak. De andre ni var blevet opslugt af Hverdagen med dens Smaasorger og Bekymringer. De var skuffede, fordi der stadig var Vanskeligheder at kæmpe med, ogsaa efter at den store Lykke var timedes dem. Vi skulde nødigt ligne dem alt for meget. De er afgjort ikke sympatiske. Lad os blive i Glæden og Takken fra de store Dage, da Bladet — af Guds Naade — vendte sig blidt.

*

For anden Gang er vi i Løbet af et ret kort Aaremaal inde i en Efterkrigstid. Vi har saaledes den for et enkelt Slægtled ret enestaaende Mulighed, at vi kan foretage en Sammenligning. Den Bog, der efter sidste Verdenskrig satte sig stærkest Spor i Sindene, var vel Spenglers »Untergang des Abendlandes« (Vesterlandets d. v. s. Europas Untergang). Kan vi ogsaa denne Gang tale om Untergangsstemning? Ja, den findes, især hos Flygtningemillionernes triste og fortvivlede Skarer. Men iøvrigt er det ikke, eller da kun i ringe Grad Untergangsfrygten, der præger Indstillingen hos de Forfattere, hvis Bøger i Dag læses Verden over. Jeg tænker paa Navne som Jaques Maritain, Wilhelm Röpke og Arthur Koestler. De er meget forskellige, tilhører forskellige Nationer og er af meget afvigende religiøs Indstilling. Men der er alligevel noget grundvæsentligt, der forener dem. De for-

staar alle at drage Lære af Menneskeslægtens Erfaringer, de tror alle paa Aandens Magt, og de ser det som deres Opgave at kaste Lys over Vejen, ad hvilken Menneskene maa vandre, om en ny og lidt bedre Verden skal rejse sig paa den gamles Ruiner. Forskellige i meget er de dog enige i Genopbygningssynet.

Hvordan og mod hvilke Maal skal da Verden bygges op? Det kan siges ligetil: Saa der bliver Vilkaar for Menneskeliv. Men Mennesket er ikke blot et socialt Væsen, det har ikke blot Brug for Føde og Klæder. Det skal ogsaa have Mulighed for at skabe. Og det skal endelig, og det først og fremmest, have aandelig Frihed. Det skal sikres Retten til frit at tænke, tro og tale. De nævnte Forfattere bygger nemlig ganske særligt paa Erfaringerne fra de haarde Aar under Krig og Besættelse. Og det, vi dengang oplevede, var fremfor noget den aandelige Friheds Nødvendighed som Vilkaar for Menneske- og Folkeliv. En Nordmand talte i Sommer om Besættelsestiden i Norge som en herlig Tid. Selv havde han døjet ondt som Fange paa Grini, en Bror til ham var blevet tortureret ihjel af Tyskerne, en anden Bror var druknet paa allieret Sejlads. Og dog brugte han Udtrykket: en herlig Tid. Hvorfor? Fordi Norge under Besættelsen havde oplevet, hvad Friheden var værd, fordi Offerviljen havde været enestaaende. Mennesket havde vist sig større, end mange havde anet eller anset det for muligt. Det er det samme Syn, der præger de nævnte Genopbygningsforfattere. Besættelsestiden lærte os, hvad et Menneskeliv egentlig er. Det er vor Tids bedste Aktiv og samtidig vor dyreste Forpligtelse.

Naturligvis skal Verden bygges op ad Folkestyrets Vej. Men en aandelig Arv er aldrig sikret. Den maa tilegnes gennem hver ny Generation. Aandelige Værdier maa forstaas for at bevares. Det ved vi nok saa meget om denne Gang end efter sidste Krig, hvor man ogsaa priste Folkestyret, men næppe værdsatte det i samme Grad, bl. a. fordi man ikke havde set Diktaturet afsløre sig i hele dets Afskyelighed. Der har vor Generation faaet Erfaringer, som nok vil gøre deres Virkning et Stykke Tid fremover.

At gaa Folkestyrets Vej vil imidlertid sige at lægge Vægt paa, hvad Folkene, Menneskene mener, siger og gør. Det er altsaa ikke blot de tre eller fire »store«, der har Ansvaret for vor Verdens Genopbygning. Vi er alle medansvarlige. Hvad skal vi da gøre? Vi skal begynde med at *forstaa*. Vi skal søge at klare os, hvad det hele drejer sig om, finde ind til det væsentlige, faa Rede paa, hvad vi som Mennesker og Folk ikke kan leve foruden. I samme Øjeblik som vi søger at forstaa, er vi blevet Medarbejdere paa den store Opgave, at bygge Verden op, saa Mennesker kan leve.

Lad os belyse nogle af Dagens Spørgsmaal ud fra dette Genopbygningssyn. Vi havde i Mellemkristiden travlt med at diskutere Spørgsmaalet, om vi skulde have 25 eller 21 Aars Valgret. Diskussionen er nylig dukket op igen. Naar nu Folkestyret er noget grundvæsentligt for os, er det saa en nødvendig Konsekvens, at vi faar Valgretsaldern nedsat til 21 Aar. Det er det saa afgjort ikke. At vi i det hele taget har Tid til at drøfte et saa ligegyldigt Spørgsmaal, er egentlig beskæmmende. Vilde vi gøre Formue, Grundbesiddelse, Eksamener etc. til Betingelse for Valgret, saa krænkede vi Folkestyret. Men Kravet om, at vi skal være fyldt 25 Aar for at blive Vælgere, er jo ens for alle. Der kan efter min Mening gøres særdeles gode Grunde gældende for Bevarelsen af 25 Aarsvalgretten, men det er en anden Sag. Principielt har Diskussionen om en evt. Nedsættelse ingen Interesse. Det er som antydet mærkeligt, at vi i Tider som disse har Tid til at fortsætte den. Den bør vente, til vi engang igen er inde i smulte Vande.

Et andet af Dagens Spørgsmaal er maaske tilsyneladende heller ikke særlig væsentligt, men dog af helt anderledes principiel Betydning. Vort Samfund er i Dag i det store og hele ordnet saadan, at Kvinder har de samme Uddannelsesmuligheder og den samme Adgang til Stillinger som Mændene. Men endnu kan Kvinder ikke — i hvert Fald ikke lovformeligt — blive Præster. Bør de have Adgang dertil? Ud fra Folkestyrets Syn maa man ubetinget sige ja. Folkestyret skal jo netop skabe Mulighed for, at Mennesket kan gøre sin Ind-

sats, hvor det har sin Lyst, sine Evner, sin Trang, sit Kald. Skellene maa slettes. Her gælder det ikke Græker eller Jøde, Mand eller Kvinde, men netop Mennesket. En Mand sagde: »Ja, saa skal Mændene min Sandten ogsaa have Mulighed for at blive Jordemødrel«

Selv uden denne Tilføjelse maa det være Folkestyrets Konsekvens, at Kvinderne faar Mulighed for at blive Præster. Der er næppe heller mange, der tvivler paa, at denne Konsekvens snart vil blive draget i Lovgivningen, og det er godt. Det vil ikke føre med sig, at vi faar ret mange kvindelige Præster. Men vi kan til Gengæld være temmelig forvissede om, at de faa, som Menighedsraadene drister sig til at ansætte, vil blive ganske betydeligt bedre end Gennemsnittet af deres mandlige Kolleger — simpelthen fordi de vil blive bedre sorterede. Spørgsmaalet om kvindelige Præster synes os sikkert ikke overvældende betydningsfuldt, men principielt er det væsentligt.

Der er derimod et andet Omraade, hvor det er ganske anderledes afgørende at faa draget Konsekvensen af Folkestyrets Syn. Jeg tænker paa Skolen. Vi har haft to alvorlige Skoleproblemer at tage Stilling til siden 5. Maj 1945. Det ene i Forbindelse med Ordningen af det tyske Mindretals Skoleforhold, det andet gælder Nordentoft-Sagen. Her i Sønderjylland var den almindelige Mening den, at det tyske Mindretal, der under Besættelsen svigtede saa groft, ikke mere skulde bevare dets Særret fremfor Landets øvrige aandelige Mindretal — at kunne bygge tyske Kommuneskoler. De skulde bevare Retten til Privatskoler — nu med 80 % offentlig Støtte — eller for at sige det anderledes: De skulde have Ligeret med Landets øvrige Statsborgere, men ikke mere. Denne Indstilling blev fulgt af Rigsdagen og er nu gældende Lov. Der er heller ikke nogen særlig Grund til at blive hysterisk i den Anledning. Saa kom imidlertid Nordentoft-Sagen til. Der er her Tale om en Skoleleder, hvis Indstilling og Principper man ikke rigtig synes passer til Stillingen, ligesom hendes Optræden da slet ikke egner sig som Eksempel for hendes Elever. Den almindelige Mening har

vel været, at hun burde afskediges. Imidlertid er der et Flertal af Børnenes Forældre, der holder paa hende, og Folkestyret holder ikke af at gaa mod et Flertal. Men Folkestyret kendes heller ikke først og fremmest paa, at det følger et Flertal. Det staar i særlig Grad sin Prøve i Beskyttelsen af Mindretallet. Konsekvensen maa da blive, at Mindretallet ved Frk. Nordentofts Skole faar Mulighed for at sende Børnene til en Skole, der er lige saa gratis som Frk. Nordentofts, men ledes af Lærere, som Mindretallet har Tillid til. Her er vi imidlertid inde paa Spørgsmaalet om »flydende Skolepenge«. Det vil sige, at alle aandelige Mindretal i Landet skal have Mulighed for at bygge deres egne Skoler. Denne Mulighed vil da ogsaa komme til at gælde for det tyske Mindretal, men ikke som en Særret. Adskillige andre Skoleproblemer i vort Land peger hen paa, at Tiden nu er inde til denne Udvidelse af Skolefriheden. Den vil utvivlsoomt ikke virke saa revolutionerende, som det kunde lyde til. Ordningen er allerede kendt fra Holland og England, og vi har selv gjort visse Erfaringer paa det kirkelige Omraade, hvor vi for længst har flydende Kirkeskatter (i vore Valgmenigheder og Frimenigheder). Den kirkelige Frihedslovgivning førte paa ingen Maade til Omstyrtelse af Folkekirken. Men den udløste visse Spændingsforhold og gav Vilkaar for Grøde og Vækst i Menighedslivet. Det samme vilde sikkert ske paa Skolens Omraade, uden at den alm. Folkeskole paa nogen Maade behøver at føle sig truet. Naar der er Tale om at bygge Verden op, saa der bliver Vilkaar for Menneskeliv, da betyder Ordningen af Skolens Forhold noget afgjort væsentligt. Jeg tror desværre ikke, der er stor Sandsynlighed for, at vi faar gennemført flydende Skolepenge hverken i Morgen eller i Overmorgen, men jeg tror, Tiden er inde til, at vi begynder at vænne os til Tanken.

De ovenfor nævnte Forfattere betoner alle Nødvendigheden af, at vi saa vidt det er muligt har den sociale Samvittighed i Orden. De gamle og syge og svage maa ikke lide Nød eller trampes ned eller udnyttes af de stærke. Af menneskelige Grunde maa vi altsaa ikke glemme vore sociale

Forpligtelser, men der er ogsaa en anden Grund. Nazismen regner vi vel ikke mere for nogen egentlig Fare. Tilbage er imidlertid Kommunismen, der stadig er stærk og muligvis kan føre os i Fordærv. Er vor sociale Samvittighed i Orden, mister Kommunismen imidlertid sin Angrebsflade. Kommunismen vil ganske vist under alle Omstændigheder angribe det bestaaende Samfund og en hvilken som helst ikke-kommunistisk Regering. Men Angrebene vil smuldre væk og miste deres Betydning, naar den sociale Angrebsflade ikke eksisterer.

Det har for saa vidt ogsaa socialt Sigte, naar Røpke lidenskabeligt angriber enhver Form for kollektiv Økonomi. Den saakaldte Planøkonomi havde i Mellemløbet sine Tilhængere i de fleste Partier. Var ikke alle begejstrede for den, mente alligevel mange, at det nu engang maatte gaa i den Retning. Røpke levner den ikke Ære for to Skilling. For det første vil et Samfund, der er indrettet som en Fabrik, kræve en stærk styrende Haand. Planøkonomien vil med andre Ord direkte kalde paa Diktaturet. Desuden vil den gøre Folk og Mennesker golde. Vi saa det med Tyskland. Da det nazistiske Planøkonomisamfund havde opædt alt, hvad der i Forvejen var til Stede inden for Landets Grænser, maatte det for at kunne leve æde Stykke for Stykke af Nabostaterne, indtil det til sidst aad sig ind i en frygtelig Verdenskrig, simpelthen tvunget dertil af sin egen Goldhed. For Rusland gælder det samme, ja, Arthur Koestler gaar endog saa vidt, at han hævder, det kommunistiske Rusland er ringere end Zartidens, der i Sandhed ikke var noget Ideal.

Er Røpke saaledes fanatisk Modstander af Planøkonomi, betyder det dog ikke, at han i Stedet ønsker »Kræfternes frie Spil«. Det forbyder bl. a. vor sociale Samvittighed. Hans Ideal er det »kanaliserede Samfund«, hvor Oversvømmelserne undgaas, men hvor de skabende Kræfter alligevel mest muligt kan udfolde sig. Hvis Planøkonomien sejrer, er det ude med Europas Kultur. Og det betyder samtidig en Fornægtelse af Menneskeretten, hvis et Samfund bygges saa-

ledes op, at Mennesket ikke faar Udløsning for sin skabende Evne. Retten til at skabe hører med til de umistelige Menneskerettigheder.

Der er imidlertid særlig to Omraader, hvor Genopbygningssynet kan hjælpe os til Klarhed. Jeg tænker paa Færøerne og Sydslesvig.

Hvad vil Færingerne? De vil have Mulighed for at leve deres Liv som Færinger. Og det er Danmarks historiske Ansvar at sikre dem Frihed dertil. Den Sag er ikke klaret med, at vi siger: I kan jo ryge og rejse, hvis I ikke vil gaa ind paa vore Forslag. Det er ikke frisindet, men ansvarsløs Tale. Havde vi ikke andet Maal, burde vi have ladet dem blive ved Norge i 1814. Desværre var vort Regeringstilbud til Færingerne ikke vidtgaaende nok. Der synes at hvile noget af Vanggaards Skygge over Venstregeringen. Vanggaard var jo renlivet nordisk Imperialist. Nu maa vi give Færingerne Vished for, at de netop i Forbund med Danmark helt og fuldt vil kunne være sig selv. Det færøske Lagting maa have fuld Lovgivningsmyndighed i Øernes indre Anliggender. Og det færøske Flag maa naturligvis anerkendes, hvilket Regeringsforslaget da heldigvis ogsaa gik med til. Adskilligt tyder paa, at det endnu vil være muligt at naa en tilfredsstillende Løsning af det færøske Spørgsmaal. Men vi har kludret med det, og selv om Skaarene kan klinkes, vil Revnerne alligevel være at se i en Aarrække fremover — hvis de da nogensinde forsvinder.

Det andet Spørgsmaal — Sydslesvig — synes os betydeligt større, og her er det endnu sikrere, at den nulevende Generation vil faa Ansvar for Historiens Domstol. Hvad vil Sydslesvigerne? De vil have Frihed til at være sig selv. Det kan de imidlertid ikke faa med 300,000 Flygtningene rundt omkring i Hjemmene. Derfor maa Flygtningene ud. De maa ikke under nogen Omstændigheder faa Mulighed for varig Bosættelse i Sydslesvig. Men dernæst maa Holsten skilles ud. Slesvig-Holstenismen har i 700 Aar været Danmarkens og Danmarks værste Fjende, oftest som en snigende Sjælegift. Det ulykkelige Ægteskab mellem det danske Slesvig

og det tyske Holsten, som danske Konger selv har staaet Faddere til, hvor utroligt og skændigt det end lyder, maa omsider høre op. Hvis Slesvig og Holsten nu skal knyttes sammen i een Stat, er det for bestandigt forbi med Frihedsvilkaar for Sydslesvigs dansksindede Befolkning, simpelthen fordi Holsten paa Grund af sin større Befolkningmængde vil kunne beherske alle de højere Instanser. Heldigvis har Rigsdagen da ogsaa i sin Note til England omsider vovet sig til at stille dette Krav.

Det næste maa være at sikre Sydslesvig saadanne Frihedskaar, at det i Ro kan besinde sig. Bedst var det vel med en Mandatordning, men skulde dette være ugørligt, fordi de store Magter ikke vil gaa med dertil, maa vi overveje, om vi ikke allerede nu bør lægge Sydslesvig ind under dansk Overhøjhed, give det en Særordning, maaske i Lighed med den, der vil komme til at gælde for Færøerne, og saa efter en Aarrække give Sydslesvigerne Mulighed for selv at bestemme, hvor de endelig og afgørende vil høre hen, om de vil tilbage til Tyskland eller helt og fuldt blive en Del af Danmark.

Adskillige bliver meget betænkelige, naar man stiller saadanne Forslag. Det er yderst farligt, mener de, at stille saadanne Krav over for et svagt Tyskland. Et Folk paa 70 Millioner vil rejse sig igen, og hvad saa? Det er ligefrem at spille va banque med Danmarks Fremtid. Jeg mener, de har Uret. Naar vi følger vor folkelige Forpligtelse uden at gaa andres Ret for nær — bygger paa Selvbestemmelsesretten — saa er vi ikke blot med til at betrygge vort Folks Fremtid, men giver ogsaa vort Bidrag til Genopbygningen af en Verden, hvor der er Vilkaar for Menneskeliv.

Paa et Studentermøde i Ryslinge i Sommer drøftede man Spørgsmaalet Demokrati. Indledere var Per Federspiel og Aksel Larsen. Den sidstnævnte hævdede da det ejendommelige Synspunkt, at vi i Grunden havde haft det bedste Demokrati under Enevælden. Iøvrigt mente han, at Demokrati snart var det ene og snart det andet. Man mindedes Pilatus' Skuldertræk: Hvad er Sandhed. Det er rigtigt, at

det, vi kalder Demokrati, har skiftet. I det gamle Norden og det gamle Grækenland havde man et Demokrati, som vi ikke i Dag vilde give dette Navn. Det tillod saaledes Slaveri, nægtede Kvinder borgerlige Rettigheder og tolererede Børneudsættelser, hvis Hjemmene ikke mente, de havde Raad til at opfostre de Børn, der blev født til Verden. Hvad er det da, der har skabt Forskellen mellem det gamle og det moderne Demokrati? Det er den vældige Strømning gennem Europas Historie, som Kristendommen betød. Den krævede Slaveriets Afskaffelse og Kvindernes Ligeberettigelse, fordi vi alle er lige over for Gud. Og den fik Børneudsættelserne til at høre op, fordi den vidste, at vi alle er skabt i Guds Billede og derfor har Ret til Liv. Ja, netop dette, at vi er skabt i Guds Billede, giver os umistelige Rettigheder, Ret til frit at tænke, tro og tale. Men det forpligter os samtidig til ikke at krænke disse Rettigheder hos andre, thi de er skabte efter samme Lignelse og i samme Billede som vi.

Demokratiet har en historisk Udvikling bag sig, men det er alligevel kun eet, som Sandheden kun er een. Det er den Styreform, der bygger paa Mennesket som et ukrænkeligt Væsen, paa Mennesket skabt i Guds Billede. Diktaturet bygger derimod paa Mennesket som Støv og kun Støv. Derfor er der ingen Grænser for, hvad det kan begaa af Forbrydelser. Det kan gøre Mennesker til Dyr og behandle dem som Dyr. Intet er ukrænkeligt. Vi kender det fra vor egen Tids rystende Eksempler. At Aksel Larsen ikke begriber noget af dette, var vel ikke at vente.

De flere Gange nævnte Genopbygningsforfattere, hvis Syn jeg har lagt til Grund for Betragtningen af flere af vor Tids mest brændende Spørgsmaal, vil yde deres Bidrag til at bygge en Verden op med Vilkaar for Menneskeliv. De er klare over, at Mennesket ikke blot har sociale Behov. Det skal ogsaa have Mulighed for at skabe, og det skal først og fremmest have aandelig Frihed. De ved, at Mennesket er et aandeligt Væsen, *skabt i Guds Billede*. De tror ikke paa, at Djævelen kan uddrives med Belsebul. Nej, Maalet maa bestemme Midlerne. Man kan ikke fornægte Mennesket og

samtidig opbygge en Verden, der giver Vilkaar for Menneskeliv. De opfordrer os til at være med i Genopbygningen. Deres Opfordring til os giver os en Fornylse af Grundtvigs kendte Linier:

Saa lad derpaa os Syn da fæste,
 hvad ædle kaldte Livets Lyst,
 ja lad os kappes med de bedste
 og vove kækt mod Død en Dyst.
 At byde den og Graven Trods
 skal med Guds Hjælp og lykkes os.

Undergangsstemningen, som Spengler gav et saa stærkt Udtryk for efter sidste Krig, mærker vi ikke meget til hos de Efterkrigstidsforfattere, som her er omtalt. Vilde vi spørge dem, om Verden gaar under, vilde Jaques Maritain formodentlig svare: Det ved jeg virkelig ikke, og er det ikke ogsaa ret ligegyldigt. Een Ting ved vi derimod med Sikkerhed: Verdenshistorien skrives ikke uden Gud.

Lad denne Viden, som ogsaa er vor, give os Frimodighed i de Dage, der kommer!

Hans Haarder.

DER KOMMER SKÆBNETIMER I ETHVERT FOLKS HISTORIE — — —

Sydslesvig er igen blevet det store brændende Spørgsmaal i dansk offentlig Drøftelse. At Valget den 13. Oktober bragte en meget smuk Fremgang for Danskheden dernede, maa selv den vrangvilligste indrømme. Men om de indre Aarsager til denne Fremgang raader der som bekendt stor Uenighed. Nogle siger: Dette er kun en øjeblikkelig Konjunktur. Sydslesvigerne vil til Danmark, fordi de venter under dansk Overhøjhed at faa bedre økonomiske Kaar end dem, de nu har. Om nogle Aar er Tyskland formodentlig atter bragt økonomisk paa Fode, og saa bliver disse nye dansksindede i Sydslesvig igen tysksindede. Saadan ræsonnerer de mest haardkogte blandt Skeptikerne. Andre ser i den nye saakaldte Danskhed kun en sydslesvigsk Særbevægelse. Det er blot den gamle Modvilje blandt Sydslesvigerne mod Holsten, der nu er blusset op igen, siger man fra den Kant.

Men andre igen er der saa, der er fuldt og fast overbevist om, at den nye Danskhed i Sydslesvig er Resultatet af en virkelig og dybtgaaende national og politisk Selvbesindelse, som i det sidste halvandet Aar er foregaaet i stadigt videre Kredse dernede. Navnlig er det formodentlig Længselen efter at blive Borgere i et Samfund, hvor den politiske og personlige Frihed ved gammel Lov er sikret, der gør sig gældende.

Ogsaa i Sydslesvig erfarede den enkelte det under Nazi-aaget, at Tabet af Friheden maaske er den værste Skæbne, der kan ramme et Menneske.

Faa Mænd kender Forholdene i Sydslesvig saa vel som Grænseforeningens Formand, Præsident *Holger Andersen*. Gang paa Gang siden den tyske Kapitulation har han gennemrejst Landsdelen. Ingen kan bedre end han give en objektiv Bedømmelse af Forholdene dernede, og vi har derfor bedt ham fortælle Aarsskriftets Læsere om sine Indtryk af den øjeblikkelige Situation.

— Den almindelige Opfattelse, at Sydslesvigerne nu af rent materielle Grunde skulde ønske at komme til Danmark, tror jeg ikke meget paa, siger han til Indledning. Der kan naturligvis i Sydslesvig findes Mennesker, der lader sig lede af saadanne rent materielle Hensyn, men jeg tror, de er forsvindende faa. Gang paa Gang har det jo vist sig, at Grænsbefolkningen netop ikke i væsentlig Grad lader sig lede af saadanne Hensyn.

— Men hvilke Motiver er saa afgørende i denne Forbindelse, tror De?

— Jeg tror, at politiske Hensyn spiller den største Rolle. Det er først og fremmest Ønsket om at blive Borgere i et demokratisk Samfund, der drager Sydslesvigerne i stadig større Tal mod Danmark. Tænk paa, hvad det tyske Folk har maattet igennem i de sidste to Menneskealdr. Først Kejserrigets mægtige Udvikling fra Bismarcks Dage indtil 1914. Saa dette Riges Sammenbrud i den første Verdenskrig. Derefter Weimar-Republikens Aar. Saa seks Aars Nazistyre, indtil den anden Verdenskrigs Udbrud i 1939, og derefter et Nederlag saa frygteligt for det tyske Regime, at man forgæves kan lede efter noget Sidestykke til det i Verdenshistorien. Virkeligt Demokrati kom aldrig til at raade i Tyskland, heller ikke under Weimar-Republiken. Weimar-Politikerne var for svage til at tage det nødvendige Opgør med de reaktionære Kræfter i Riget, og disse bevarede derfor deres skæbnesvangre Indflydelse paa Statsstyrelsen.

Paa den Baggrund maa de sidste Tidens Udvikling i Sydslesvig ses. Man har endelig faaet nok af tyske magtpolitiske Drømme, af tysk Embedsmandsstyre, af tysk Tvang — for slet ikke at tale om, at det nazistiske Rædselsregimente na-

turligvis har rystet mange til deres inderste og mere end noget andet har faaet dem til at tænke over, hvor de egentlig hører hjemme. Nu er det en fredelig Tilværelse i et Samfund, hvor den personlige og politiske Frihed er sikret, man længes efter, og først og fremmest af denne Grund har saa mange Sydslesvigere i den sidste Tid faaet vendt deres Opmærksomhed mod Nord.

— Men der kan jo komme virkeligt Demokrati ogsaa i Tyskland. Hvis det sker, vil det saa ikke igen vende Sydslesvignernes Opmærksomhed Syd paa?

— Tror De paa et kommende tysk Demokrati? Jeg gør det ikke. Sydslesvignerne gør det heller ikke. Englænderne vil aldrig kunne opdrage Tyskland til et sandt Demokrati. Derfor vender Sydslesvignerne sig nu derhen, hvor de ved, Demokratiet findes. En Gang til vil de ikke under Diktaturets Aag.

— Det er anden Gang i Løbet af Hundrede Aar, at stærke liberale Strømninger gør sig gældende i Sydslesvig.

— Ja, det er det. Men for Hundrede Aar siden kom de liberale Impulser Syd fra og ikke, som nu, Nord fra. Ved De, at en Mand som Peter Hiort Lorenzen indledede sin politiske Løbebane med at være de liberale Slesvigholsteneres Fører? Først efterhaanden, og navnlig gennem en Brevveksling, som han førte med Orla Lehmann, overbevistes han om, at Sønderjylland snarere vilde faa en fri Forfatning i Forbindelse med Danmark end sammen med Holsten. I 1840 gik han over til det danske Parti, og to Aar efter, i November 1842, indtraf den berømte Episode i den slesvigske Stænderforsamling, hvor han, som det blev nedskrevet i Protokollen, »talte Dansk og vedblev med at tale Dansk«.

— Men den slesvigske Særfølelse betyder ogsaa meget for den politiske Bevægelse i Sydslesvig?

— Det gør den. Det samme var Tilfældet ogsaa for 100 Aar siden, men medens den slesvigske Særfølelse dengang var vendt imod Danmark og søgte at hævde Slesvigs Særstilling overfor formentlige danske Bestræbelser paa at udlette denne, saa er den tilsvarende Følelse i Dag vendt mod

Holsten og hele den holstenske Overvægt i Landsdelens Styrelse.

Ogsaa i Nordslesvig har denne Særfølelse iøvrigt igennem Tiderne haft stærke Rødder. En Mand som Jacob Appel beherskedes stærkt af den — saa stærkt, at han ved Genforeningen i 1920 til den daværende Nationalbankdirektør Markus Rubin kunde sige, at han ikke ret vidste, hvad der stak dybest hos ham, Glæden over Nordslesvigs Genforening med Kongeriget eller Sorgen over Sydslesvigs Adskillelse fra Nordslesvig.

Naar man kender denne stærke slesvigske Særfølelse, forstaar man ogsaa, at det Punkt i den danske Sydslesvigsnote til England, der maaske har vakt stærkest Genklang i Sydslesvig, er det udtalte Ønske om Sydslesvigs administrative Adskillelse fra Holsten.

— Betyder de gamle Helstatstøner noget i den øjeblikkelige Situation?

— Det gør de utvivlsomt. Husk paa, at der i Sydslesvig i Dag lever Masser af Mennesker, hvis Forældre eller Bedsteforældre levede i den dansk-tyske Helstats Dage. Min egen Far er født under Helstaten. Mange har altsaa personligt hørt berettet om de ikke saa fjerne Tider, hvor dansk og tysk Sprog endnu levede fredeligt Side om Side i Sydslesvig.

— De højere tyske Skolemyndigheder i Sydslesvig staar ret forstaaende overfor de danske Strømninger i Sydslesvig?

— Ja, det gør de. Det er igen den slesvigske Særfølelse, der spiller ind. Disse højere tyske Skolefolk er praktisk talt alle indfødte Sydslesvigere, og de føler sig næsten alle i skarpt Modsætningsforhold til Holsten og den holstenske Overvægt i Landsdelens Styrelse. Herrerne i Kiel er ikke populære i Sydslesvig, heller ikke blandt Landsdelens tysk-sindede Befolkning.

— Sydslesvig er i Dag et altovervejende tysktalende Land?

— Ja, det er det, og det lægger den ukyndige ofte en ganske forkert Betydning i. Man kan af Sproget i Grænseomraaderne aldrig udlede noget bestemt om Sindelaget. Hvordan er det i Nordslesvig? Kender De Anekdoten, der

gaar om den kendte Sønderjyde Amtslæge Lausten-Thomsens Fader? Hvad er en Hjemmetysker egentlig for en Person? spurgte en ukyndig ham engang. Ja, hvad er han for en Fyr, svarede den gamle Thomsen. Hvordan skal man forklare det? Jo, en Hjemmetysker er altsaa en Tysker, men han kan ikke saa meget Tysk, at han kan sige paa Tysk, at han er tysk! Det overvejende Flertal af Nordslesvigs Hjemmetyskere taler som bekendt Dansk. Omvendt er altsaa Sydslesvig et aldeles overvejende tysksproget Land, men om det nationale Sindelag siger dette, som sagt, intet som helst afgørende.

De husker Flensborgeren Professor Christian Paulsen, »den første Sønderjyde«, som man kaldte ham. Skal nogen Enkeltmand have Æren for at have rejst den danske Fane over Sønderjylland, maa det være ham. Men Chr. Paulsen var opvokset i et tysktalende Hjem. Han havde faaet sin Uddannelse i en tysk Kostskole og ved tyske Universiteter. Sine Dagbøger førte han paa Tysk, og det Skrift, som han udgav i 1832 som Svar paa Uwe Jens Lornsens Krav om en fælles Forfatning for Slesvig og Holsten, og som skulde blive den sønderjyske Danskheds Programskrift, var ogsaa skrevet paa Tysk. Men Chr. Paulsen var ved Studiet af dansk Historie blevet sig sin Danskhed bevidst. Hans Dannelse var tysk, men hans Forudsætninger var danske.

Det afgørende i et Grænseland er alene Sindelaget. Fra Sproget kan man intet slutte. Peter Hiort Lorenzen, som vi talte om før, talte ganske vist baade Dansk og Tysk, men han følte sig utvivlsomt bedst hjemme i det tyske Sprog.

— Men, siger Holger Andersen, det vigtigste af alle de Spørgsmaal, der tilsammen udgør hele Sydslesvigproblemet, er jo saa ganske afgjort Flygtningespørgsmaalet. Flygtningene maa væk fra Sydslesvig. Kommer de ikke væk, vil det betyde, at Sydslesvig i Løbet af nogle faa Aar er tabt for dansk og nordisk Paavirkning. Den danske Bevægelse i Sydslesvig vil bryde sammen, hvis Flygtningene faar Lov til at blive, og et stærkt øget Tryk mod den danske Grænse vil blive den uundgaelige Følge. Det skal de aggressive Øst-

preussere, som jo er Flygtningenes store Masse, nok sørge for. Det er den danske Stats fremtidige Sikkerhed og Integritet, det her gælder, men heldigvis har jo Udenrigsminister Gustav Rasmussen Øje for dette, og man tør i det hele taget sige, at der fra den danske Regerings Side gøres alt, hvad menneskelig Magt formaaer, for at faa dette for Danmarks Fremtid saa livsvigtige Spørgsmaal løst paa en tilfredsstillende Maade.

— Vi risikerer ved en Indlemmelse i Riget af et Sydslesvig, der ved Flertalsbeslutning har stemt sig til Danmark, at faa et tysk Mindretal i Folketinget paa maaske en seks—syv Mand. Vil det ikke være en meget farlig Situation?

— Jeg vil betragte det som ganske utænkeligt, at vi kan indlemme et Sydslesvig i det øvrige Danmark, hvis vi derved skaber en tysk Minoritet i Folketinget af en Størrelse som den her omtalte. Men jeg regner ogsaa med en lang Udvikling for disse Spørgsmaal. Først skal Sydslesvigerne have nogle Aars Prøvetid, en Afklaringens Tid, om man vil, hvor de kan faa Lov til under gunstige Forhold at besinde sig paa deres Danskhed eller Ikke-Danskhed. Saa tager man maaske en Afstemning, men viser den, at der ved et paafølgende politisk Valg maa formodes at ville blive et betragteligt tysk Mindretal paa Rigsdagen, maa man sikkert skabe en midlertidig Ordning for Landsdelen, saa denne faar sin særlige lovgivende Forsamling, sine egne Domstole og fuldkommen Frihed paa Skole- og Kirkelivets Omraade. At Landsdelens mandlige Ungdom skal være fritaget for enhver Form for Militærtjeneste, siger sig selv.

Først senere, naar man har haft Lejlighed til at se, hvordan Forholdene i Landsdelen videre vil udvikle sig, kan der blive Tale om en egentlig Indlemmelse i selve Riget af Landsdelen.

— De tror ikke paa, at den voksende Danskhed i Sydslesvig er konjunkturbestemt?

— Det er, som man nu forstaar dette Udtryk. Alle store Bevægelser i Verdenshistorien har jo for saa vidt været konjunkturbestemte, som de er opstaaet som Følge af visse Be-

givenheder i Samtiden. Forstaaet saadan er ogsaa den voksende Danskhed i Sydslesvig naturligvis et konjunkturbestemt Fænomen. Den er en Følge af de mange Aars Tvangsregimente, som Sydslesvigerne har været udsat for, og af det Nederlag, som satte et i hvert Fald foreløbigt Punktum for dette Tvangsregimente. Endelig har Sydslesvigerne lært, hvad Friheden er værd. Fra 1864 og indtil den tyske Kapitulation den 5. Maj 1945 var det Tyskerne, der havde Fordelen af Tidskonjunkturerne. Nu har vi faaet dem paa vor Side. Men skal vi skamme os af den Grund? Jeg synes det ikke. Jeg synes tværtimod, at vi skal faa det mest mulige ud af disse Konjunkturer.

Men forstaaer man ved en konjunkturbestemt Danskhed en Danskhed, der hovedsagelig, om ikke udelukkende, er bestemt af nærliggende materielle Hensyn, ja, saa kan jeg ikke godkende en saadan Betegnelse for den nationale Bevægelse, der i Øjeblikket er i Gang i denne Landsdel. Jeg tror ganske simpelt ikke paa saa lurvede Motiver i Forbindelse med saa alvorlig en Sag.

— Men er de nu danske af Sind i egentlig Forstand, alle de Sydslesvigere, der ved det sidste Valg stemte paa de danske Kandidater?

— Naturligvis er de ikke det. Men det er min faste Overbevisning, at de engang kan blive det.

Der kommer historiske Skæbnetider for ethvert Folk. Nu er Danmarks Skæbnetime inde i det livsvigtige Spørgsmaal for os, der hedder: Danskhedens Fremtid i Sydslesvig. Vi maa gribe dristigt til i denne Sag. Muligheden for, at vi kan gøre denne gamle danske Landsdel dansk paany, er der. Maaske kommer den aldrig igen.

Mogens Geismar.

MENNESKESYN OG SAMFUNDSFORPLIGTELSE

I Mellemløstiden talte vi saa meget om, at der var sket et Tidsskifte med Verdenskrigen 1914—18. Nu synes jeg, det ser ud til, at der ikke skete noget afgørende Skifte dengang, men hele Mellemløstiden var *maaske* Aar, i hvilke en ny Tid — under megen Uro og Søgen i Menneskets Sind — ganske langsomt voksede frem, og maaske kommer den nu lige afsluttede Krig til at danne et Skel i Historien af en helt anden Karakter, end den første Verdenskrig gjorde. Det er ikke til at sige noget afgørende om endnu, men vi spejder vel alle ud i Danmark og ud i Verden i Haab om at kunne se lidt af, hvad der vokser frem derude.

Saa vidt jeg kan se, gaar vi ikke en rolig og fredelig Tid i Møde. Her tænker jeg ikke først og fremmest paa det spændte Forhold mellem Østmagter og Vestmagter, for det er et Spørgsmaal, jeg ikke tør sige noget om, men jeg tænker paa den Kamp, der altid har staaet og altid vil staa om det enkelte Menneske og i det enkelte Menneske. Der har altid staaet en Kamp mellem Meninger eller maaske rettere sagt mellem Livssyn. Den Kamp har ikke altid været lige haard. Der har været Tider, hvor man har været intolerante og ikke har taalt Opfattelser, der var afvigende fra Magthavernes Opfattelse. Til andre Tider har det været Tolerance, der prægede Tilstandene: Det Livssyn, man selv havde, betød maaske ikke saa meget for en, og derfor var det lettere at tillade andre at have en anden Opfattelse. Endelig *har* der været Tider, hvor Menneskene har udvist Frisind: Skønt man

selv havde et Livssyn, der var bærende i ens Liv, respekterede man dog andre Menneskers Livssyn.

Jeg føler det saadan, at der baade herhjemme i Danmark og ude i Verden staar to Livssyn stejlt over for hinanden, og for hver Dag, der gaar, bliver Modsætningen mellem dem stærkere og stærkere. Og der er ingen Udsigt til, at der vil blive Tale om Tolerance mellem disse to Livssyn, men derimod fra den ene Side om Intolerance og fra den anden Side — i hvert Fald i nogen Grad — om Frisind. Jeg vil kalde det ene Syn for et materialistisk Magtsyn, fordi det kun kender Magt til Løsning af alle menneskelige og samfundsmæssige Spørgsmaal, og fordi det kun opfatter Mennesket materielt.

Det andet Syn er vanskeligere at give Navn, men det anerkender i hvert Fald Mennesket som Menneske og ved, at Magt ikke kan klare alt i Livet og mellem Mennesker.

Det er lettest paa det politiske Omraade at paavise, at der er to hinanden modsatte Livssyn, der gør sig gældende og kæmper om Magten i Dag, derfor vil jeg hente et Eksempel fra det politiske Omraade uden derfor at tale Politik.

Der har været afholdt mange Valg i Europa siden Krigens Slutning, og de har alle været præget af Brydninger mellem disse to Livssyn, idet vi ved alle Valg ser en Fremgang for Kommunisterne, der repræsenterer det materialistiske Magtsyn, og for demokratiske og kristelige Partier, der repræsenterer det andet Syn. Afstanden mellem disse to politiske Retninger er saa stor, at der kun i meget begrænset Omfang kan blive Tale om Samarbejde mellem dem, ikke paa Grund af Klassemodsætninger, men netop fordi de to Retninger bygger paa saa forskellige Livssyn.

Modsætningsforholdet mærkes ikke blot paa Tinge, men overalt, ogsaa i vor lille Verden; vi kan ikke holde os neutrale i dette Opgør, for overalt, hvor Mennesker lever sammen i smaa eller store Samfund, vil Livet og Forholdene blive præget af deres Livssyn.

Jeg anser det for ganske overflødigt her at overveje, paa hvilken Side vi skal stille os i Kampen mellem disse Livssyn.

Og det er en Kamp mellem to Livssyn, jeg taler om, det er ikke forskellige Meninger om Samfundsspørgsmaal. Vi føler umiddelbart, at vi hverken kan eller maa holde os passive i denne Kamp, men saa er Spørgsmaalet, hvordan vi kan gøre noget.

Først og fremmest gælder det om, at vi kommer dybere og dybere ind til Forstaaelsen af, hvad et Menneske er. Korrest kan jeg antyde, hvad jeg her tænker paa, ved at citere Grundtvig, hvor han siger:

»Mennesket er i Guds Billede skabt
med levende Ord paa sin Tunge,
og derfor kan han mellem Træ'r og Dyr
med Guderne tale og sjunge.«

Dette skal ikke være et dødt, velklingende Citat, og det skal heller ikke være Lære, men det skal være Liv og Virkelighed for os. Det naar man ikke frem til paa en Studs, der til er Synet for stort. Man kan maaske sige Ja til det i Højskolens Foredragssal under et Foredrag, men det er ikke ensbetydende med, at det er Liv og Virkelighed for os i den Hverdag, der kommer efter. Ud fra egen Erfaring vil jeg sige, at mens Dagene gaar, og vi lever vort Liv, kan dette Syn ganske langsomt i højere og højere Grad blive til en Virkelighed for en.

Vi maa holde dette Syn paa Mennesket fast, vi maa forfægte det over for Mennesker, der ikke forstaa det eller vil fornægte det; vi maa leve vort Liv og gøre vor Gerning ud fra dette Syn. Og det vil sige, at vi maa søge at indrette Forholdene mellem Mennesker baade i vor egen Lille-Verden og i det danske Samfund saadan, at de er i Overensstemmelse med dette Syn paa Mennesket. Vi maa søge at gaa ind under de Krav, der derved stilles til hver af os som Menneske og som Medmenneske.

Nogen vender Tingene paa Hovedet her og gør Forholdet mellem Mennesker og Forholdet mellem Stat og Menneske til deres Religion, og det vil altsaa sige, at de gør deres politiske Opfattelse til deres Religion. Det kender vi f. Eks. fra

Nazismen. Den var en Religion for mange Mennesker, og vi har set, hvad det førte til. Men enten vi gør Nazismen, Marxismen, Konservatismen eller Liberalismen til vor Religion, saa er det lige forkert. Vor Opgave er den modsatte, nemlig at naa ind til Forstaaelsen af Menneskelivet, og saa leve vort Liv og klare Dagens Spørgsmaal ud herfra. Og det vil, naar der er Tale om Politik, sige, at vi skal bestræbe os for at klare de økonomiske, sociale og andre Samfundsspørgsmaal, eller vi kan ogsaa kalde det for andre medmenneskelige Spørgsmaal, i Overensstemmelse med vort Syn paa Menneskelivet.

Vi oplevede i 1930'erne, da Nazismen gik sin Sejrs gang uden for vor Dør, at den satte ind med en voldsom Propaganda, og mange i vort Folk blev paavirket af denne Propaganda. Det, der skete dengang, kan let ske igen. Derfor maa alt folkeligt Arbejde i Skole og Foreninger have til Opgave at gøre os modstandsdygtige over for denne Propaganda. Det kan ikke naas ved en Modpropaganda. Det er et Vaaben, der er uanvendeligt i vort Arbejde, men som er et uhyre stærkt Vaaben i vor Fjendes Haand, naar han forstaar at bruge det rigtigt.

I vort folkelige Arbejde er Maalet ikke at give Mennesket en færdigsyet Mening, men at lære det, »hvad der er værdt at elske«. Dermed er Mennesket gjort aktivt, fordi det har noget at leve for. Det maa begynde med Klarhed over, hvad Mennesket er, men vi maa ikke standse ved vore egne personlige Problemer, vi maa naa fra Forstaaelsen af Mennesket til en forpligtende Forstaaelse og Oplevelse af Medmennesket saavel i de materielle som i aandelige Spørgsmaal.

Skal vi sejre over det materialistiske Magtsyn — og det skal vi — saa skal det folkelige Syn gennem os gøre sig praktisk gældende i Hverdagens Spørgsmaal saavel i det enkelte Hjem som i det offentlige Danmark. Vi maa ikke lukke os inde i et »aandeligt, personligt« Liv og glemme, at vi hører til et Folk og et Samfund, hvor vi ikke blot skal gøre vort Arbejde og tjene vort Brød, men hvor vi ogsaa skal leve med og har Forpligtelser som Menneske og Med-

menneske. Jeg tror, vi trænger til at minde hinanden om det, som Hostrup forstod, at vi, der har fattet noget af det folkelige Syn, ikke har klaret vore Samfundsförpligtelser, »før selv den mindste af de smaa faar Del i Livets Glæde«. Forpligtelsen i dette Citat rækker langt ud over det at arrangere Møde i Forsamlingshuset, den faar os til at bøje Hovedet og erkende, at vi har glemt vor Forpligtelse mod Medmennesket og derfor svigtet en Opgave her.

Johs. Hvid.

De bedste Hilsener og Ønsket om en glædelig Jul og et godt Nytaar.

Anna og Johs. Hvid.

HØJSKOLEN OG DET FAGLIGE

Det er sagt om den danske Højskole, at det er en Bondehøjskole. Dette er ikke blot et uheldigt formet Udtryk, der en enkelt Gang er kommet frem; det er en Misforstaaelse, der hersker i temmelig store Kredse i vort Folk. Der er i Kredse, der ikke har nogen Forbindelse med Højskolen, en Tendens til at betragte den som en Fagskole, der henvender sig til Bønderne, akkurat som andre Fagskoler henvender sig til deres særlige Faggrupper. Man mener, at som Handelshøjskolerne er beregnet paa unge Købmænd, de tekniske Skoler paa Haandværkets unge o. s. v., o. s. v., saaledes er Folkehøjskolernes Elever naturligt Bønder og kun Bønder. Og det skal naturligvis ikke hjælpe til at klare Begreberne, at der oprettes andre Faghøjskoler som nu Fiskerihøjskolen i Esbjerg.

Denne Misforstaaelse er — til Trods for, at Folkehøjskolen i 1944 kunde fejre sit 100 Aars Jubilæum — saa stor og saa udbredt, at det ikke tit nok kan præciseres, hvad der er Folkehøjskolens Maal og Indhold. Og i min Hilsen til gamle Rønshovedelever vil jeg derfor gerne ganske kort berøre dette Spørgsmaal. Ganske vist ved jeg nok, at denne Hilsen ikke naar ud til de udenforstaaende (og uforstaaende) Kredse, men det kan paa ingen Maade skade, at vi, der enten staar i Højskolens Arbejde eller har en levende Forbindelse med den, forsøger at klare Begreberne for os selv ogsaa og trækker Hovedlinierne op.

Midt i Eksamensraseriets og Specialuddannelsens Tidsalder er der vist efterhaanden ved at vaagne en svag Erkendelse af, at Eksamen og Specialuddannelse ikke gør det

alene, men at der for et Menneske ogsaa kræves noget andet. Man kalder dette Almendannelse, og man forstaaer herved en Beskæftigelse med Ting, som ikke kvalificerer til noget Embede eller nogen Stilling — groft sagt: det, som man ikke kan tjene Penge paa. Man kan jo kun byde Velkommen til enhver Erkendelse af Faguddannelsens og Eksaminernes menneskelige Utilstrækkelighed, hvor svag denne Erkendelse saa end er. Alt for længe har man fraadset i Slagordet: »Kundskab er Magt«. Dette Slagord har i næsten uhyggelig Grad præget den moderne Tid. Det er en ikke ringe udbredt Opfattelse, at naar man blot sørger for Børnenes og de unges Kundskaber, saa er dermed alt i Orden. Og stadigvæk lyder det jo til os: »Vi maa dygtiggøre os. Konkurrencen er haard. Livsvilkaarene er haarde. Vi har kun vor egen faglige og tekniske Dygtighed at stole paa!«

Maaske har Besættelsestiden været med til at vise os den Fare, der ligger i denne Udvikling. Den truede nogle af de Værdier, som vi ikke kunde redde med vor faglige Dygtighed. Det var under Besættelsen ganske andre Egenskaber, der kaldtes paa.

Hvis det er rigtigt, at der er ved at vaagne en Erkendelse af Specialuddannelsens Utilstrækkelighed, da er det jo glædeligt. Men saa er Spørgsmaalet blot, om denne Erkendelse kan vokse sig saa stærk, at man kan naa frem til at se og forstaa det rette Forhold mellem Faguddannelsen og saa det andet, som vi foreløbig vil betegne med det noget svævende Ord »Almendannelse«. Saa gælder det, om man vil sætte Faguddannelsen som det første og største, eller om man vil se Almendannelsen som det grundlæggende og afgørende.

Man kan undertiden faa sine stille Tvivl. Saaledes fremkom der for et Par Aar siden en Avisartikel, der foreslog at indføre almindelig Fag paa Fagskolerne. Der skulde drysses lidt Almendannelse ind mellem de horisontindsnævrende Specialfag i Form af lidt Litteratur, lidt Kunsthistorie, lidt Sprog, lidt Historie o. s. v. Artiklens Forfatter mente, at der dermed vilde være sket en stor Forbedring, og at der

vilde være dannet en Modvægt mod den faglige Uddannelses Ensidighed og menneskelige Utilstrækkelighed. Altsaa omtrent efter denne Recept: »Man tager et Menneske og præparerer ham med Specialfag, hvorved han bliver velskikket til Anvendelse i Samfundets Arbejdsfordeling. Under hele Processen tilsættes efter Behag lidt Aandsliv (alt forhaanden-værende kan anvendes), hvorved Produktet bliver porøst og forhindres i at falde sammen til en klæg Masse samtidig med, at det bevarer sit menneskelige Præg.«

En saadan Ordning vil naturligvis kun forplumre Tingene og ikke bringe os et Hanefjed videre. Aandsliv — og om dette er der jo i Virkeligheden Tale, naar man bruger Ordet Almendannelse — er ikke noget, man kan putte ind som et Par Ekstratimer i Fagskolernes Timeplan. Men lad os ikke bruge Ordet Aandsliv. Det er lige saa svævende som Almendannelse.

Lad os i Stedet se paa, hvad der er Faguddannelsens og altsaa Fagskolernes Maal. Det er jo noget, der er ganske ligetil, og ingen kan være i Tvivl om det. Det maa være Fagskolernes Maal at give deres Elever netop de specielle Kundskaber, som de har Brug for ude i det praktiske Liv, som de skal ud i, eller som de allerede staar i. Andet Formaal kan Fagskolerne ikke have, og den, der vil udvide deres Program med »almentdannende Fag«, forplumrer blot Tingene. Det er jo dog at stille Tingene paa Hovedet, naar man først laver Fagskoler, der skal koncentrere sig om Specialuddannelsen, og derefter vil lade disse Fagskoler overtage almene Fag. Dette siges paa ingen Maade som en Forklejnelse af Specialskolerne, de har en stor og vigtig Opgave, fordi det praktiske Liv nu engang kræver Faguddannelsen. Men netop fordi Fagskolerne har deres specielle Opgaver, er deres Program saa klart afgrænset, og hvis man vil blande det faglige op med det almene, da gør man baade Faguddannelsen og Almendannelsen en Bjørnetjeneste. Naar et ungt Menneske et Aar eller mere vil koncentrere sig om en ganske bestemt Uddannelse, der er nødvendig baade for ham og for Samfundet, saa lad ham dog i Fred koncentrere sig netop om

dette, og forlang ikke, at han skal gennemhulle dette koncentrede Arbejde med en lille Brøkdel af Almenfag, der enten forstyrrer ham i Specialuddannelsen eller ogsaa bliver rene Hviletimer.

Nej, Almendannelsen — for at bibeholde dette svævende Ord — hører ikke hjemme paa en Fagskole, men et ganske andet Sted, nemlig paa en Folkehøjskole. Den hører hjemme der, hvor unge fra alle Kanter af Landet og fra forskellige Fag og forskellige Samfundslag mødes, hvor de for en Tid stryger Fagets Uniform af sig, stiller i Baggrunden alt, hvad der hedder faglig Uddannelse, og i Stedet mødes som Mennesker og samles om det, der er fælles for dem. Og lad os saa med det samme stryge dette grimme og intetsigende Ord »Almendannelse« og sige det saadan i Stedet: »Vi tror ikke paa, at der er nogen Redning ud af Fagenes Spændetrøje, fordi man putter et Par unødvendige Fag ind i Fagskolernes Timeplan. Vi tror, at den eneste Vej til at undgaa, at Fagene kvæler vor Menneskelighed, er denne, at vi alle, hvor vi end staar, og hvad vi end beskæftiger os med, for en Stund lægger vort Fag til Side og mødes i vor nøgne Menneskelighed.«

Bondehøjskole kalder man den danske Højskole. Ja, vi ved godt, at det for største Delen er unge Bondekarle og Bondepiger, der samles paa vore Skoler. Vi ved ogsaa godt, at den danske Bondestands Vækst og Dygtighed i høj Grad staar i Forbindelse med Folkehøjskolens Virke. Men dermed er vi ikke færdige med det Kapitel. Og man skal ikke, som man gerne vil gøre det fra visse Sider, feje os af med, at Højskolen udelukkende er et socialt Fænomen, at den var Bøndernes Vaaben i Klassekampen, og at næste Klasse nu vil arbejde sig op ved Hjælp af andre Skoleformer. Folkehøjskolen har aldrig haft Bud specielt efter Landbrugets unge. Den kalder paa alle de unge, der føler Trang til at mødes i det fællesmenneskelige. Den staar der nu som før med dette Tilbud til alle, uanset Klasse og Stand: »Vi vil gerne, om I vil samles hos os. Vi tilbyder jer ikke et færdigt Livssyn, et Facithefte, som I kan gaa ud og løse Livsopgaver

efter. Men hvis I for en Vinter eller en Sommer vil lade alt det daglige Arbejde ligge og mødes med hinanden og med os, saa vil vi her leve sammen og forsøge paa at finde frem til en klarere Erkendelse af vort Menneskelivs Vilkaar. Vi tror paa, at et saadant Samliv vil være med til at vise os den Selvtilstrækkelighedens Fare, der altid truer os. Og vi tror paa, at det vil vise os vort Menneskelivs Utilstrækkelighed, saadan at Trangen til at tage imod en højere Hjælp vækkes stærkere i vore Sind. Vi ved meget godt, at vi ikke selv kan give jer alt dette. Men i al Beskedenhed vil vi gerne give jer den Hjælp, vi kan give. Vi ved godt, at det er en svær Opgave. Men netop derfor er vi ogsaa overbeviste om, at dette Spørgsmaal ikke kan klares ved at drysse lidt Almendannelse ind i Faguddannelsen. Vi tror fuldt og fast, at Mødet med Livet kun finder Sted der, hvor man mødes med hinanden i det, der ligger bag om Fagene og er fælles for os alle.«

Dette er Højskolens Tilbud og dens Program (for at bruge et moderne politisk Propagandaudtryk). Og det er en uimodsigelig Kendsgerning, at Højskolen ikke løser denne Opgave saa godt, som den gerne vilde. Vi ved godt, at vore Kræfter ikke staar Maal med vore Ønsker. Men det rækker ikke en Tøddel ved vor Overbevisning om, at Ideen er rigtig. Hvad kan Idealet gøre for, at det er uopnaeligt? Netop af den Grund er det jo et Ideal.

Vi ved ogsaa godt, at der er mange, der ikke faar Højskolens Tilbud. Og det er en af Højskolens vigtigste Opgaver i Tiden fremover at give sit Tilbud ikke blot til dem, der paa Forhaand har faaet det hjemmefra, men ogsaa til dem, der ikke har faaet det, og som gaar med mange mærkelige Forestillinger om, hvad en Højskole egentlig er.

»Højskolen og det faglige« skrev jeg som Overskrift. Lad mig da til sidst trække Hovedlinierne op. Vi kommer ikke uden om Faguddannelsen. Den er nødvendig, og derfor skal den gøres saa god som overhovedet muligt. Men vi ved, at det er endnu nødvendiggere at leve et Menneskeliv. Og derfor tror vi, at det er den eneste rette Vej, at unge mødes og

samles om denne Sag alene. Saa kan vi bagefter gaa ud til det praktiske Liv og tilfredsstille dets Krav. Og vi tror, at det paa dette Grundlag til syvende og sidst vil blive lettere at tage de Krav, som Livet stiller, fordi man da ikke vil lade sig kvæle i Fagenes Spændetrøje, men altid huske, at det første og største Krav, der stilles til et Menneske, netop er dette, at det skal leve et Menneskes Liv.

Og med disse Tanker sender vi jer alle, kendte som ukendte, de bedste Hilsener.

Eva og Asbjørn Mandøe.

HVORFOR IKKE? NEJ FORDI — — —!

Skal Menneskeheden sikres en Fremtid, maa Mennesket hæves op over den jordiske Relativitet og indsættes i sine Rettigheder paany. De frygtelige Krigsaar, vi har gennemlevet, har givet os Anskuelsesundervisning i, hvorledes det gaar, naar Mennesket degraderes til et Nummer, et zoologisk Fænomen, der kun har Eksistensberettigelse i samme Grad, det evner at hævde sig i Livskampen. Den har vist os, hvordan det gaar, naar Mennesket i sin Selvførligelse skærer alle Baand opad over og derigennem tror at blive Herre over sin egen Skæbne, men blot opnaar at blive Træl under sine ondeste Instinkter.

Den menneskelige Fornedrelse, som Krigen afslørede i saa rædselsfuld en Grad, har dybe Rødder tilbage i Tiden og er Resultatet af en Mængde sammenløbende Aarsager. En meget væsentlig Aarsag er, at Videnskaben fra at være Menneskets Redskab i dets Kamp for at underlægge sig Jorden, gjorde sig til Herre og anvendte Mennesket som Redskab for sine Metoder. Videnskaben sejrede, da den gennem sine Undersøgelser paaviste Naturlovene og derigennem tilbageviste den gamle Overtro, som var knæsat af Kirken; men den tabte, da den vilde maale Mennesket efter samme Metode. Ifølge sin empiriske Fremgangsmaade anerkender Videnskaben kun, hvad der kan tælles, maales og »iagttages« med de menneskelige Sanser. Menneskets Sjæl var en metafysisk Foreteelse, som ikke kunde paavises af Videnskaben — ergo eksisterede den ikke. Mennesket var en Kvantitet — intet andet. Videnskaben havde sat Mennesket paa sin »rette Plads«. Men naar Mennesket kun var et Bundt Drif-

ter og Instinkter, var al Tale om »Mennesket skabt i Guds Billede« Nonsens. Mennesket var blot det højeste Trin paa Dyrearternes Rangstige. Det var bundet til denne Jord og denne Jord alene.

Nu kunde man svare, at det kunde Videnskaben selv om, det behøvede ikke at berøre den store Masses Livssyn. Hvis dette Syn paa Mennesket ikke var kommet videre end til Videnskabsmandens Laboratorium, kunde det kun komme til at berøre vedkommende selv. Men hele dette Syn blev med Begejstring modtaget af en lang Række af Tidens Filosofer og Digtere. En typisk Repræsentant for dette negative Menneskesyn var Brandes. Han indfangede disse nye europæiske Tanker og begyndte en Kamp for at føre dem til Sejr herhjemme. I fuld Konsekvens af sit Syn kastede han sig ud i Kamp mod Kristendommen og hele det Livssyn, den byggede paa. Brandes hyldede Tidens Tale om Menneskets gode Natur, og han indledte Kampen for det frigjorte Menneske i den faste Tro, at naar blot det blev løst fra de snærende Baand, som Kristendommen og den kristne Moral holdt det i, var der ingen Grænser for, hvor højt det kunde naa. Hele Udviklingslærens Fremskridtstro laa gemt i hans Virke. — Brandes selv glemte ikke Medmennesket; men den uhæmmede Individualisme, som hans Tanker førte det følgende Slægtled ud i, førte til, at Medmennesket blev glemt.

Da Mennesket blev løst fra sine Forpligtelser opad, da den uhæmmede Individualisme blev sat i Højsædet, da blev Mennesket sat ned i Relativiteten. Intet var mere absolut. Der var ikke mere nogen absolut Retfærdighed, ikke mere nogen absolut Sandhed. Mennesket blev sin egen Dommer. Det afsvor Gud og satte sig selv og Fremskridtstroen i Højsædet. Man troede at være paa Vej mod et jordisk Paradis, men vaagnede op en Augustmorgen 1914 med Larmen fra Kanonerne i Øret. Brandes selv tordnede mod Krigen som meningsløs og umenneskelig. Han kunde ikke se, at det var ham selv, der havde været med i forreste Linje i den Udvikling, der førte til Krigen.

Verdenskrigen 1914—18 satte Punktum for Fremskridts-

troen, men den bragte ingen Lægedom for de revne Saar. Dens Resultat var ikke Besindelse, men Desillusion og Fortvivlelse. Fremskridtstroen havde faaet sit Grundskud; Konsekvensen af dette blev ikke Troen paa noget nyt, det blev Troen paa intet. Man tabte den lyse Fremskridtstro, men beholdt Slaggerne fra Fortiden. Sætningen: Tja, hvorfor ikke? kan staa som et Motto over Mellemløstiden. Der var intet Maal at styre efter, ingen Klippe at staa paa. Man valgte tilfældigt og lod sig lede af Nuets Indskydelse, fordi man ikke havde et samlende Livssyn, man kunde bygge paa og handle ud fra. Nis Petersen siger det træffende i et af sine Digte:

Der stod det uden Forsoning:
 Fordi jeres Gud var Heldet
 og Savn var en plagsom Pligt.
 Fordi I var fyldt med Hovmod —
 af Blændværk overvældet
 og valgte hvert Øjeblik Snargevinst
 for Afsavn og sobert Sigt.
 Det smertefri og afgiftsfri
 Polstringen og det linde
 tvandt sig til en Skæbnetraad
 og førte til Forlis.

Midt i den Splittethed og aandelige og materielle Forvirring, der prægede Mellemløstiden, voksede Længslen efter Fasthed og et Livssyn, der kunde samle og varme. Resultatet var, at de totalitære Partier vandt flere og flere Tilhængere, fordi disse Partier tilsyneladende bød Mennesker det, de savnede.

Med Diktaturet naaede Menneskeforagten sit Højdepunkt. Det negative Menneskesyn afslørede her sine frygtelige Konsekvenser. Mennesket blev et Middel i Diktatorens eller Førerklikens Hænder til Opnaaelse af den Magt, de brændte efter. Intet var helligt og ukrænkeligt for dem. Hensynsløst blev alle menneskelige Følelser skudt til Side og trampet ned. Mennesket havde kun sin Berettigelse deri, at det skulde tjene Staten, og ethvert Forsøg paa at følge sin egen Samvittighed blev brutalt slaaet ned, hvis det stred mod

Førerens Vilje. I Diktaturet naaede denne Udvikling sin fulde Blomstring; men den laa gemt som Kim eller var gaaet i Knop ogsaa i de fleste demokratiske Lande. Det var jo netop, fordi vi selv havde mistet eller var paa Vej til at miste Troen paa det guddommelige i Mennesket, at Diktaturet vandt saa skæbnesvangre Sejre. Hele det Syn, der laa til Grund for Diktaturet, er ikke dræbt med Tysklands Nederlag. Hvis det var Tilfældet, kunde vi tage det roligt. Nej, vi har alle været paavirket deraf. Det vilde være blodig Ironi, hvis de Tanker, der laa til Grund for Nazismen, overlevede dens Nederlag ved at have slaaet Rødder hos dens Modstandere; saa vilde Goebbels trods sin forsmædelige Død staa som Krigens Sejrherr. Men man behøver ikke at være særlig klartseende for rundt omkring, og det gælder ikke mindst Stormagterne, at se endog dybe Spor af denne djævelske Ideologi, der kun har eet Maal: Magt, og kun eet Middel: Magt. Skal vi atter vandre Vejen til Selvfornedrelse og Selvødelæggelse, eller har Krigen vist os, hvor skæbnesvangert et Livssyn vi byggede paa?

Vi for vild paa Vejen, vi kom ind paa en Blindvej, der endte i Afgrunden, og vi har staaet ved Randen af denne Afgrund og stirret ned i det rædselsfulde Dyb. Vi maa finde det tabte Spor igen, vi maa finde tilbage til Mennesket i os selv og Mennesket i Næsten. Der maa ske en Omvurdering af Værdierne, saaledes at vi i Stedet for Magtens Ret sætter Menneskets Ret, den Ret, der i vor Tid er blevet vanhelliget som intet andet. Marius Fiil udtalte, kort før han blev henrettet af Tyskerne: »Jeg gaar roligt i Døden, for jeg har fulgt min Samvittigheds Røst, og mit Haab er, at der maa komme en Verden, hvor ogsaa den svage kan faa sin Ret.« Det er denne Kamp, vi skal føre nu, Kampen for Menneskeret og Menneskeværd, Kampen for at skabe et Samfund, hvor ogsaa den svage kan faa Lov til at leve et menneskeligt Liv. Vi har set, hvilke frygtelige Konsekvenser det faar, naar Menneskeretten trædes under Fode af en tyrannisk Magt, og Grunden til, at Tyranniet kunde vinde saa grufulde Triumfer, var den, at Mennesket havde glemt, hvad et Menneske er. Gid

den internationale Brigade, som Koestler skriver om i sine Bøger, der i alle disse Aar, hvor saa mange glemte, hvad det er at være Menneske, kæmpede for de menneskelige Rettigheder paa Trods af alle Lidelser og Forfølgelser, maa vokse sig større og større, Mennesker, der vil staa Værn om og kæmpe for de Værdier, som Mennesket maa bygge paa, hvis vi skal undgaa en fremtidig Katastrofe. Gid den opfordrende Bøn, som Poul Sørensen fremsatte under Krigen, maa blive til Virkelighed:

Menneske, bliv Menneske igen!

Aage Rasmussen.

ANGST

Det er en ganske tidlig Morgen. Jeg gaar og nyder den friske Efteraarsluft. Kølgt er det, men ikke mere, end at man blot føler sig godt tilpas ved det. Jeg prøver paa at skubbe alle Tanker paa mit militære Jeg bort, men af og til mindes jeg om det ved Lyden nede fra Skydebanerne. Kommandoer gjalder i Morgenens Stilhed og forkynder, at den ensomme Natur snart vil blive Vidne til en lille Prøve paa, hvordan Civilisationens moderne Helvede kan tage sig ud. Der er imidlertid en særlig barsk Skønhed ved Naturen her, og det faar mig til at glemme alt det nedtrykkende ved det mærkelige, uvirkelige Liv, Soldaten af 1946 lever — selv om Staalhjelmens og Geværrets Tyngen stadig forsøger at minde en om det. Lige omkring Stien vokser der Fyrretræer, men Voksevilkaarene er ikke gode i den fattige Sandjord, saa der er langt mellem Træerne, og mange af dem er forkrøblede, og alle hælder de mod Øst. Vestenvinden gør det ikke lettere for Plantevæksten. Al denne Barskhed gør, at man ligesom fornemmer, at man her er i nærmere Forbindelse med virkelig Natur, end man har været det i østjydsk og fynsk Frodighed. »Ud i Naturen« synger vi og tænker paa den noget kunstige — men forøvrigt herlige — menneskebearbejdede, danske Natur. Dette her er noget andet, for her har Menneskehænder ikke kunnet tage Magten endnu, der er endnu noget tilbage af Vildnaturens Kraft og Ubøjelighed. Fyr, Mos, Lav, Lyng og Græs kæmper om Magten. Somme Steder forenes de endnu i Kampen, andre Steder har en enkelt faaet Overmagten og atter andre Steder har Sandet vun-

det over al Plantevækst og ligger og breder sig i en hvid Strime.

Det falder mig ind, at det vist egentlig ikke var saa underligt, som det kan forekomme moderne Mennesker, naar vore Forfædre, ja, Naturfolk i det hele taget, kan frygte Naturen og finde en Gud i Naturen — ofte en Gud, som indgiver den største Angst. Der er noget stort, noget knugende over den rene Natur, som nok kan vække mange Følelser — ogsaa Angst, en udefinerlig Angst næsten, en Undergangsangst. Vi moderne Mennesker kender ogsaa denne Angst, men for os viser den sig blot i en mere tilsløret Skikkelse. Dog forveksler vi den ofte med en anden langt mindre betydningsfuld Angstfølelse, Nuets Angst, Chockangsten.

Jeg ser for mig Fyren fra i Gaar, hans forvredne Ansigtstræk og Angsten og Hjælpeløsheden i hans Øjne. Han stod ved Siden af Skærmbrædtet og skulde kaste en Haandgranat. Han trak med rystende Haand Snoren til Detonatoren ud — og stod saa som lammet. Han vidste, at om ca. 10 Sekunder vilde Granaten eksplodere, men Angsten havde gjort ham fuldstændig ude af Stand til at handle, og det havde kostet flere Menneskeliv, dersom ikke en kraftig Haand havde revet Granaten ud af Haanden paa ham, kastet den væk og trukket ham selv ind bag Skærmen.

Angst, ak ja Angst. Hvem kender ikke Angst, og der er jo mange Former for Angst. Og mon ikke den direkte Angst som Chock og lign. er den, der betyder mindst? Nej, der er en anden Angst, som er meget værre, som bestemmer Menneskelivet, Undergangsangsten. Angsten for Livet — og Døden, og Kampen mod denne Angst afgør, om dens Virkning skal blive skabende eller nedbrydende.

Den 9. April er et ganske godt Eksempel til at beskrive Forskellen mellem disse to Former for Angst. Lige i det Øjeblik, da Maskinerne tordnede, Hærene marcherede, og den korte Kamp satte ind, fødtes to Slags Angst. Den ene var Angsten for Bomber, Kanoner og Massakre, den var stærk, men en saadan Angst varer kun et Øjeblik. Den anden Angst, som fyldte saa mange den Dag, var Angsten for Dan-

marks Fremtid, for vor Selvstændigheds Opretholdelse — og for at vi med vor Ligegyldighed og Individualisme havde forskertset os vor Ret til at være Danske. Denne Angst fik en forskellig Virkning paa to Typer Mennesker. Nogle virkede Angsten nemlig saadan paa, at de opgav al Tro paa et fremtidigt, selvstændigt Danmark, hvorfor de med det samme opgav al Tanke om Modstand og blev grebet af national Sløvhed og Ligegyldighed, og deres eneste Tanke blev selv at redde sig saa godt over i de nye Forhold som muligt. Ikke saadan, at de altid følte Sympati for Nazisme eller Tyskeri, men de opgav Tanken om Modstand — Undergangsangsten havde grebet dem, og den eneste Udvej, de i deres Angst kunde finde, var — ligemeget hvordan — hver at søge at klare sit.

Hos andre — heldigvis Flertallet — skabte Angsten Kraft og Vilje til at kæmpe, denne stadige Angst blev samtidig en Spore til en Kamp, som blev stadig hidsigere og vildere, jo længere vi blev trængt mod Afgrunden. Hos den første Mindrepart blev Angsten nedbrydende, paa de øvrige virkede den skabende.

Det er ikke nemt at gribe denne Angst og vise den, og dog er den saa betydningsfuld, saa afgørende. Digterne kender den og præges af den. Shakespeare skrev om den i »Hamlet«:

»Tiden er gaaet af Led, O, Helveds Gave,
at jeg blev født at bringe den i Lave!«

— — »det gælder være eller ikke være«. Ibsen kendte den o. s. v. o. s. v. De fattede den instinktmæssigt og skrev om den — uden at det egentlig altid var dem bevidst. Det blev den egentlige Konflikt i deres Værker, og hvad mere er — de overvandt Angsten.

Vor Tids Digtere kender ogsaa Angsten, men den gør dem modløse, den vinder over dem. De tør — med faa Undtagelser — ikke tage Kampen op og giver sig i Stedet til at beskrive det ydre Liv. Romanerne bliver Hverdagsskildringer med rigelig erotisk Ekstrakt, Skuespillene bygges paa

Atmosfære og Smartness. De gaar hele Tiden uden om, hverken tør eller kan tage Dysten.

Angsten virkede skabende paa de førstnævnte Digtere, idet den til Slut gennem Kamp førte dem ind til en positiv Tro paa det godes, Sandhedens Sejr, men den virker nedbrydende paa vor Tids Digtere, fordi de opgiver paa Forhaand og ikke ved, hvad de skal sætte ind. Deres Digtning lever i Nuet, i Erotik og social Leflen — og Resultatet bliver Tomhed.

Ogsaa det enkelte Menneske kender og er bestemt af denne Angst. Vi kender den nationalt og socialt — og paa saa mange andre Omraader, men vi kender den ogsaa i vort eget Personlighedsliv. »Lever du Livet, som det tjener dig bedst?« — er en ikke helt ukendt Tanke, som kan pine saa smerteligt, naar man ser paa sit eget Liv, og den snærende Smerte viser allerbedst, at det er Angst, den er udsprungen af. Ogsaa her har Angsten enten en nedbrydende eller skabende Virkning. Nogle prøver at finde Meningen i Livet ved at leve i Nuet, de søger Nydelserne op, saa mange og stærke som de kan finde dem. Det kan egentlig se meget tiltalende ud dette at leve Livet og drikke af Nydelsens Kar, men det forfladiger og giver Tomhed. Andre gaar ikke uden om Livets Krav, de tager Kampen op — taber undertiden, men fortsætter Kampen, Kampen mod den store Angst.

Var Livet en Dans paa Roser,
var alt da vel bedre end nu?
Hvis ej der var noget at kæmpe for,
hvad var da vel jeg — og du?

— — nu stilner Skydningen af dernede, snart kommer der Afløsning. Men Vagt vil følge paa Vagt. Stadig staar vi her, mens Timerne snekler sig af Sted. Julestjernen vil tændes, Nytaarsklokker vil ringe Nytaaret ind — og stadig er vi her paa de ensomme Vagter — og alligevel, vi er dog med overalt, hvor vore Venner og Familie fejrer Festen og sender jer i Tankerne en Hilsen ind i det nye Aar.

Sv. Aa. Bülow.

KIRKEHUS OG SKOLESTUE

Rundt om i vort Land ligger Kirkerne og lyser op i Landskabet. Det er vor Stolthed, at der er saa mange af dem, og at de fleste af dem er saa gamle. En 800 Stykker var der af dem her i Landet allerede et Par Hundrede Aar efter Kristendommens Komme. Intet andet Menneskeværk blandt os overgaar Kirkebygningen som Vidne om nogle og tyve Generationers Liv i vort Folk.

Men Kirkerne skulde jo tillige bringe noget mere end det historiske Vidnesbyrd, som Stenene i dem kan føre. Kirkebygningens egentlige Bestemmelse er, at der fra den ved dem, der samles i den, skal lyde et Vidnesbyrd, der er mere end Historie, noget, der er Fortid, Nutid og Fremtid i eet Syn, og som kommer os alle ved: Evangeliets Tale.

Ser vi paa Kirken som historisk Vidne, maa vi sige, at dens Tale er stærk, mangfoldig og myndig. Men ser vi paa Kirken som Samlingsstedet for dem, der skulde være Evangeliets Vidner i Dag, maa vi sige, at Kirken er svag.

Den Kirke, der ikke har Ungdommen, er nemlig en svag Kirke, og Kirken i Dag har ikke Landets Ungdom.

Naar vi døber et Barn i Kirken, bejler vi til et Medarbejderskab blandt Fadderne i Retning af, at Barnet maa blive ved Kristus, som det nu ved Daaben er indpodet i ham. Dette med at blive ved Kristus er naturligvis noget, der i nogen Grad unddrager sig vor Iagttagelse. Men det er i hvert Fald sikkert, at Kirkens Foranstaltninger her ikke medfører, at de unge bliver ved Kirken. I Hovedsagen er Forholdet saaledes i Dag, at langt den største Del af Danmarks Ungdom lever, som om Kirken ikke var til.

Ved Siden af de fleste Kirker ligger der i Dag ofte en Skole. Dens Gerning er begyndt inde i Kirken, og saa voksede Gerningen, saa der maatte bygges Skolestue uden

for Kirken, og derpaa tog Skolestuen til at vokse og blev til et Skolehus, der nogle Steder i Landet endogsaa er vokset Kirkehuset over Hovedet.

Vi har faaet en stærk Skole.

De fleste i vort Folk føler, at Skolens Liv angaar alle. Hvor mange er der, som ikke villigt lader deres Børn gaa ind ad Skolens Dør? Skolen af i Dag har Ungdommen, og derfor er den stærk.

I denne stærke Skole lyder Kirkens Ord ogsaa. Det skulde da være saa ligetil, at de samme, som gik ind ad Skolens Dør, fortsatte trofast med at gaa ind ad Kirkens Dør, naar Skolens Dør blev dem for lav.

Saadan er det ikke gaaet. Kirke og Skole ligger nok ved Siden af hinanden i det danske Landskab. Men de ligger ikke ved Siden af hinanden i det danske Sind. Saa stærk er Skolen ikke, at den har kunnet magte, at dette skete.

— — —

De, der sidder i Kirkerne, savner Ungdommen. Vi har en Ungdom, der har lært at synge; men mange Steder savnes Kirketonen i dens Sange. Vi har en Ungdom, der har Smag for Oplysning, ogsaa Oplysning om historisk Sammenhæng; men mange Steder savnes dette, at Ungdommen selv gaar ind i den historiske Sammenhæng og bænker sig der, hvor Fædrene har siddet, hvilket blandt andet er i Kirken.

I Kirken savnes Ungdommen. Dens Liv skulde øge Kirkens Liv. Dens Sang skulde dér blande sig i Slægternes Sang. Ungdommen skulde være med til at tjene sit Folk ogsaa i Kirken.

Er det underligt, at man saa vender sig mod den Ungdom, der ikke blev skoletræt, men af fri Vilje fandt Vej ind ad den ny Skoles, Folkehøjskolens Dør? Det er en Ungdom, der har lært at synge, og den har mødt en stærk Tale om Sammenhæng i Slægternes Liv. Maa vi med øget Styrke mærke, at den rundt i Landet selv gaar ind i den Slægternes Sammenhæng, som Kirken er, og faar andre unge med sig?

De Folk, der sidder i den svage Kirke i Dag, kan ikke lade være med at spørge derom.

Jens Futtrup.

•Slutter Kreds — •

AARETS GANG

Mon ikke vi alle — Elever, Lærere og Medarbejdere — synes, vi har haft en herlig Tid sammen i det Aar, der nu er ved at svinde. Vi har haft meget store Elevhold, men har dog kunnet bevare hjemlige Former. Og selv om I var mange, faldt I dog til hver og een. Ingen af jer vilde vi undvære.

Nogen kan maaske synes, der er en farlig Modsætning mellem den paa mange Maader fortvivlede Verden uden om os og det trygge Skole-Samliv her. Skulde vi mangle Kontakt med Virkeligheden? Nogen vil nok sige det og tale om Højskoleidyl. Men den Bebrejdelse tager jeg let. Saa er et Hjem ogsaa uden for Virkeligheden, og dog er der ingen Steder, vi opdrages til vor Gerning som netop dér. Men det gode Hjem staar sin Prøve, naar de unge selv skal til at tage fat. Og saadan skal Højskolen ogsaa bestaa sin Prøve, naar I paany er ude i Hverdagen og hver paa sin Plads skal løse de Opgaver, som Livet har henlagt til jer. Da er det vor Tro, at den Virkelighed og det Syn, I har mødt paa Højskolen, vil kunne bære.

Vinteren 1945—46 begyndte som bekendt paa Grønsehjemmet, da Skolen endnu paa det Tidspunkt var beslaglagt. Selv om vi ogsaa benyttede en nærliggende Villa, var det trange Pladsvilkaar for 130

Frå »Rundesalen« paa »Grønselhjemmet«.

Mennesker. Men alle tog det med godt Humør, og bagefter har jeg hørt mange af Eleverne sige, at de nødigt vilde have undværet denne Begyndelse. Vi lærte omgaaende hinanden at kende, og det var en i sjælden Grad sammenrystet Flok, der i December tog

Sovesalen var tæt belagt.

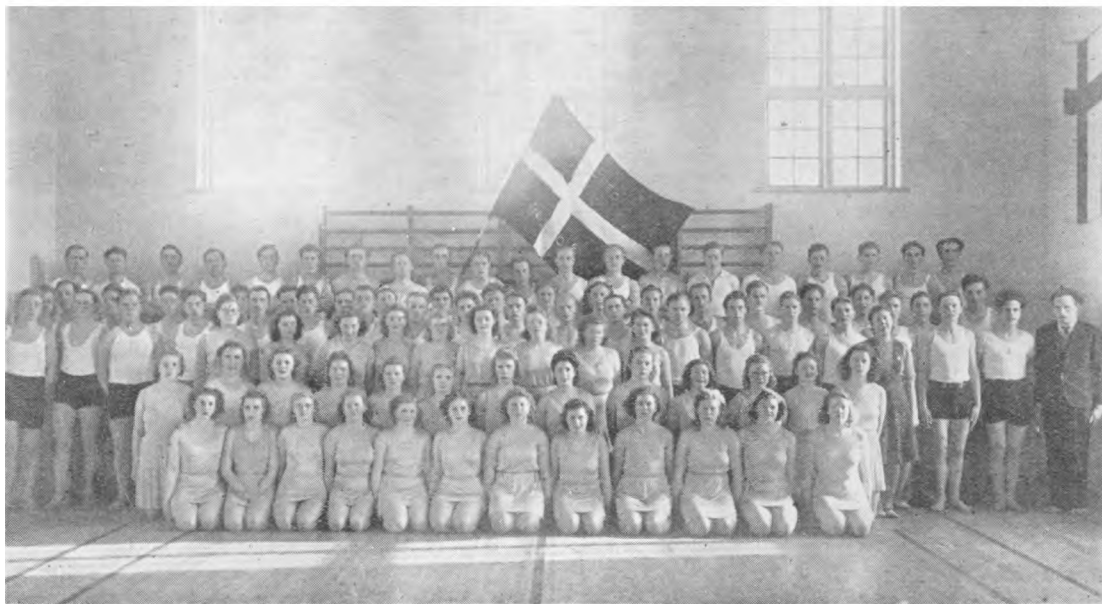
Otte paa eet Værelse kræver godt Kammeratskab (Grænseshjemmet).

Skolen i Besiddelse. Paa det Tidspunkt var det omsider lykkedes at komme af med vore paatvungne Gæster.

Der saa ikke særlig godt ud paa Skolen, da vi tog fat her. Indvendigt

Hjemme igen.

Gymnasterne var særlig glade for at komme hjem til Skolen.

Scene fra Fæstelvnskomedien.

havde vore dygtige Piger gjort rent til Bunds; men udenfor flød det stadig med Efterladenskaber, og det gjorde det ikke bedre, at Grøfterne til vort nye Vandværk ikke var tildækkede. Til Gengæld havde vi da faaet rigeligt og filtreret Vand, og dermed er een af de ydre Skavanker, som Skolen vist i hele sin Tid har haft at slaas med, forhaabentlig for bestandigt afhjulpet. Krog har været meget ivrig efter at faa dette gennemført, og det skal han have Tak for — selv om det blev dyrt, uhyggelig dyrt.

Bülow har Time.

Fra Jubilæumsfesten.

Fru Hvid.

Vi havde allerede saa smaat begyndt med vore Maanedsmøder paa Grænsehjemmet. Nu fortsatte vi her og kunde som de foregaaende Aar glæde os over god Tilslutning. Jørgen Bukdahls Besøg hos os blev særlig festligt, men ogsaa Lektor Ording fra Oslo og Redaktør Tage Jessen, Flensborg Avis, gav os særdeles gode Aftener.

Lørdag den 9. Marts fejrede vi i al Stilfærdighed Højskolens 25-Aars Jubilæum. Aage Møller talte festligt om Købet af den tyske

Jytte, Anna Margrethe og »Basse».

Gaard, der gav Mulighed for Oprettelsen af »Højskolen ved Flensborg Fjord«. Handelen gik netop i Orden den 9. Marts 1921. Vi hørte om de første vanskelige, men rige Aar, og Aage Møller sluttede med at udtale de varmeste Ønsker om en god Fremtid for Rønshoved Højskole. Mange af Skolens gamle Elever og gode Venner fra Nabolaget var med til Jubilæumsmødet. Elevforeningens udmærkede Formand, Gaardejer J. P. Solvang holdt en smuk Tale for Skolen og overrakte os fire Bordflag som en personlig Gave i Dagens Anledning, ligesom han paa Elevforeningens Vegne skænkede os en værdifuld Boggave til vort Bibliotek. Iøvrigt var der indløbet mange Hilsener og Telegrammer, og Blomsterkurve og Buketter smykkede Stuer og Talerstol.

Paa Tur.

Den 10. Februar fejrede vi, som det sig hør og bør, i et sønderjysk Forsamlingshus, denne Gang i Kværs, hvor man havde været saa venlig at indbyde os og takket være Hjerterum ogsaa fik Plads til os allesammen. Jeg talte og fik endda overdraget den ærefulde Opgave at dirigere Skolens Sangkor, da Bülow skulde tale andetsteds den Aften. Vi høstede stærkt Bifald, hvilket dog paa ingen Maade var Dirigentens Skyld.

Lørdag Aften.

Otte raske Piger.

Vi gennemførte planmæssigt vore Ture til Dybbøl og Vester-egnen. Det er dejligt igen at kunne leje Rutebiler.

Eleverne afholdt nogle meget vellykkede og udbytterige Diskussionsaftener; en af dem formede sig som et politisk Valg med Stemmeafgivning, Kandidatopstilling og det hele. Iøvrigt er der Grund til at fremhæve Vinterelevernes udmærkede Lørdagsaftener. De var virkelig ud over det almindelige. Et synligt Udtryk derfor

Fra »Legestuen».

Svaner paa Fjorden.

har vi stadig i Avisen »Gnoti seauton« (Kend dig selv), som blev trykt i et fikst lille Hefte.

Men det stille og rolige Skolearbejde, Aftensamværet i de private Stuer eller i Spisesalen, det trygge og gode Samvær i det hele, det var alligevel det bedste og utvivlsomt ogsaa det, der vil fæstne sig stærkest og varigst i Erindringen. Naar Vinterens tre Skolefester blev saa vellykkede, har det ogsaa sin Baggrund i, at Hverdagens gik saa godt. Kun den, der ogsaa kan arbejde, kan virkelig være med i Festen.

Et skønt Udkig.

Foredragssalen var fyldt.

I April var jeg som sædvanlig ude paa Foredragsrejser. Herhjemme var der Travlhed med at faa det hele mest muligt i Orden, inden det store Sommerhold skulde ankomme. Her blev malet, slebet Gulve, fornyet og repareret over det hele. Navnlig Gulvene hjalp det paa.

Den 3. Maj kom saa de 140 Sommerpiger. De gamle Elever vil

Hovedkvarteret.

Marianne med sine Delingsførere.

sikkert undre sig over, at vi i det hele taget kunde huse dem. Men det gik, selv om der nogle Steder var noget tæt belagt. Og det gik ogsaa med at være inde i Stjerne til Aftenkaffen. Nu har vi altsaa prøvet at have baade en lille og en stor Sommerskole, og de har hver for sig deres Fordele. Men vi havde nu altsaa en herlig Sommer Maj—Juli 1946. Vi havde iøvrigt Sommerskolen fyldt allerede ved Juletid og maatte i de følgende Maaneder sige nej til over 200.

Lærerpersonalet var omtrent det samme som om Vinteren. Dog maatte vi undvære Anne Margrethe Winter, der igen er paa Vallekilde. Hun faldt godt til i Kredsen, saa vi havde regnet med at beholde hende. Vallekilde vilde imidlertid ikke saadan give Slip paa hende, og da hun samtidig fik et godt Tilbud om Vinterarbejde i Holbæk Amt, slog hun til. Vi maatte saa se os om efter en anden. Det blev Marianne Overgaard fra Herning, og hende er vi meget, meget glade for. Bülow maatte ind som Soldat. Han fik den første Maaned af Sommerskolen med, men fra Juni maatte han i Trøjen. Han besøger os saa ofte han kan, og vi er glade for paa den Maade at bevare Kontakten. Som ung Hjælpelærerinde i Gymnastik og Haandarbejde og som Leder af Svømmeundervisningen havde vi i Sommer Kirsten Dalsgaard, der ligesom Marianne har sin meste Uddannelse fra Snoghøj. Ogsaa om hende gælder det, at vi var megét glade baade for hendes Arbejde og for Samarbejdet med hende. Hun er i Vinter Lærerinde paa Fana Folkehøjskole i Norge, og vi faar gode Breve fra hende. Hun er begejstret for at være deroppe.

Om Sommeren har vi ikke de faste Maanedsmøder, men nogle offentlige Møder har vi dog. Kristi Himmelfartsdag holdt Frimenig-

Kirsten Dalsgaard modelerer.

heden sit Foraarsmøde her med Pastor Ludvigsen, Aabenraa, og Aage Møller som Talere. Grundlovsrådet var i Aar alt andet end begunstiget af Vejret. Og Uheldet vilde, at baade min Kone og jeg var syge den Dag og maatte holde Sengen. Dr. Martin Vermehren, der er Chef for det danske sanitære Arbejde i Sydslesvig, og Mandøe talte. Det var efter Sigende et vellykket Møde, og Gymnastiksalen var fyldt.

Den 15. Juni fejrede vi Genforeningsdag i Nybøl. Vi var indkvarterede hos Beboerne og blev helt overvældede af Gæstfrihed.

Frikvarter.

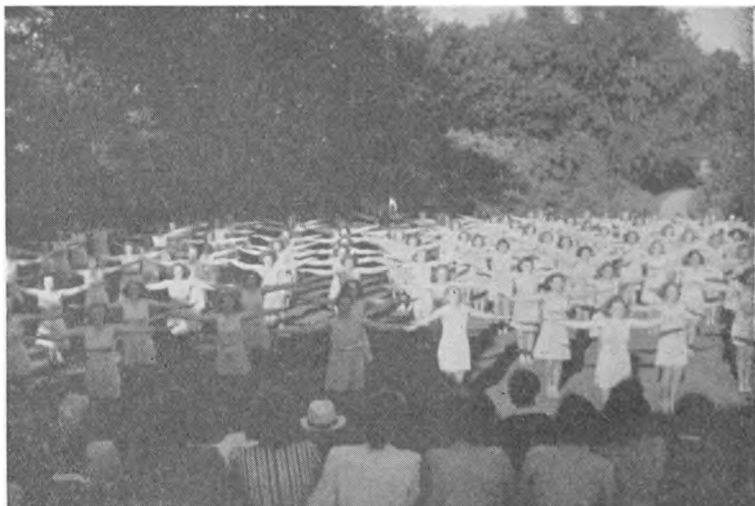

Fra Gudstjenesten ved Elevmødet.

Det er netop noget af det helt rigtige, at vore Elever fra alle Landets Egne paa den Maade faar Lejlighed til at opleve de sønderjyske Hjem. Om Aftenen gav Sommerpigerne under Mariannes dygtige og smukke Ledelse en meget vellykket Gymnastikopvisning. Iøvrigt var der Sang af Skolens Sangkor, jeg holdt Foredrag, og mange af vore udmærkede Værter tog Ordet i Smaataler ved Kaffe-bordet. Nybolturen vil vi sent glemme.

Piger kan altid faa det hyggeligt.

Sommerpigerne giver Opvisning.

Ogsaa Sommerpigerne var naturligvis paa Ture til Dybbøl og Vesteregnen. Turen mod Vest foregik i Aar paa den Maade, at Halvdelen af Eleverne cyklede, mens de øvrige kørte i Rutebil. Det lod sig udmærket gøre, og de cyklende fik til Gengæld for de større Anstrengelser mere Udbytte af Samværet og Del i mange fornøjelige Smaaoplevelser, som vi kørende maatte undvære. Mandø ledede Cykletroppen og gjorde det godt.

Elevmødet i Juli blev en stor Oplevelse for os alle. Der var større Tilslutning end nogen Sinde. 5—600 gamle Elever deltog i Mødet. Naturligvis var der flest fra de sidste fem Aargange, men der var dog ogsaa en Del fra Aage Møllers Tid. Mødet begyndte Lørdag Aften med Foredrag af Hvid. Bagefter var der Kaffebord, og til sidst var der Sanglege paa Plænerne i Projektorbelysning. Det saa meget festligt ud. Om Søndagen var der Gudstjeneste i Gymnastiksalen, hvor Aage Møller prædikede. Om Eftermiddagen samledes vi paa Græsplænerne til Foredrag af Aage Møller og mig. Eftermiddagen sluttede med en Gymnastikopvisning af Sommerpigerne. Desværre var ingen af Plænerne store nok til de mange Gymnaster, et Savn, der vil være afhjulpet til næste Sommer — men Opvisningen var alligevel en Fryd for Øjet. Dagen sluttede med en Opførelse af Kaj Munks »Ordet«, der greb Tilskuerne.

Mandag Formiddag holdt Mandø Foredrag, om Eftermiddagen var vi paa Fællestur til Okseøerne. Her talte Aage Rasmussen. Til at begynde med var nogle brægende Faar ved at konkurrere ham

Fra »Ordets«.

ud; men Rasmussen beholdt dog Valpladsen og sejrede stort. Mandag Aften samledes vi til Folkedans i Gymnastiksalen. Det, som man vil forstaa, særdeles indholdsrige Elevmøde, der tillige var et Jubilæumsstævne, sluttede med Baal ved Stranden, hvor cand. teol. Riber (ung Lærer paa Sommerskolen 1944 og nu gift med Ellen Karlshøj) talte, og jeg sagde et Par Ord.

Elevmødets mange Taler handlede i Grunden ikke meget om Skolejubilæet, men jeg synes ikke, det savnedes, jeg havde nær sagt tværtimod. Foredragene gav netop et Indtryk af, at Højskolen ved Flensborg Fjord nu som før staar midt i Kamplinien og maa ruste sig til at fylde sin Plads i vort Folks Hverdag ved at styrke Grunden og klare Linien. Jeg var glad ved at kunne meddele, at vi allerede havde 120 Elever indmeldt til Vinterskolen, hvilket er det absolut største Tal, Skolen under Vinterforhold kan rumme. Det store Antal indmeldte paa et saa tidligt Tidspunkt er enestaaende i Rønhoved Højskoles 25-aarige Historie, og det var den bedste Jubilæums gave, vi kunde tænke os.

Ugen efter Elevmødet holdt vi stor Forældredag. Vi var i Forvejen lidt bange for, at det var lidt for hurtigt oven paa det store Elevmøde, at vi skulde være lidt trætte og uoplagte, men det gik over al Forventning. Tilslutningen var meget stor. Ca. 100 Forældre havde fundet herved, og de fleste af dem overnattede. Vi havde Indtryk af, at Væggene slog Buler. Det blev et overordentlig festligt Møde med Taler, Gymnastikopvisning, Skuespilopførelse og hyggeligt og fornøjeligt Samvær. Forældrene gav baade direkte og indirekte Udtryk for Glæde og Taknemlighed og tog det alt sammen

Et af Dagens store Øjeblikke.

med herligt Humør. Det var en dejlig Oplevelse, som vi alle er glade ved at tænke tilbage paa.

Ind imellem Møder og Fester gik Hverdagene deres solide og rolige Gang. Trods alt kan der naas meget paa den korte Sommerskole, naar Tiden tages vel i Agt. Jeg synes, vi naaede meget paa Sommerskolen 1946.

Et herligt Skoleaar er gaaet, og vi bringer alle vore mange Elever fra Vinter og Sommer en hjertelig Tak for deres store Bidrag dertil. Rent personligt vil jeg ogsaa gerne tilføje en stor Tak til vore Lærere og Lærerinder. Jeg synes, vi nu er ved at have den faste, dygtige og helt rigtigt indstillede Lærerstab, som vi altid har ønsket os. Vi har det allerbedste Samarbejde og det festlige og trygge Samvær, som er den nødvendige Forudsætning for, at Arbejdet kan gaa godt og samtidig bringe os alle Glæde og Opmuntring.

Saa snart som Sommerpigerne var rejst, begyndte vore Kursus. Først kom Grænselandsstævnet, der langt fra kunde optage alle, der meldte sig. Jeg synes, vi fik de brændende Spørgsmaal alsidigt belyst, og som sædvanlig var selve Samværet en rig Oplevelse for os alle.

Andre Kursus og Stævner fulgte efter. I sidste Halvdel af August havde vi Lejr for sydslesvigske Mødre og Børn. De skulde rekreeres heroppe og trængte ogsaa i høj Grad til det, især Mødrene. De fleste af dem vejede omkring 100 Pund, to af dem 89, een 84. De 14 Dage hjalp godt paa Vægten. De fleste af Mødrene tog mellem 10 og 20 Pund paa. Med en Lejrskole for Seminarister fra Tønder sluttede Kursusrækken, men da var vi ogsaa naaet til

den 6. September. Den 7. begynde Efteraarsmødet. Vi holdt det i tre Dage. Som fremmede Talere havde vi Forstander Martin Birke-land fra Norge, Forstander, Dr. Fritz Wartenweiler fra Svejts, Seminarieforstander Morten Bredsdorff og Folketingsmand Frede Nielsen. Vi synes, vi havde et godt Møde. Men Tilslutningen kunde have været bedre, især de to første Dage. Eggen er endnu ikke rigtig blevet vant til flere Dages Efteraarsmøde; men vi fortsætter. Blot vil vi til næste Aar begynde om Lørdagen i Stedet for om Fredagen og saa slutte Mødet Mandag Aften. Mødet holdes til næste Aar i Dagene 6., 7. og 8. September, og det skulde glæde os meget, om ogsaa vore gamle Elever og deres Forældre vil finde hened ved den Lejlighed.

*

Jeg havde sidste Vinter den Sorg at miste min gamle Far. En af de sidste Dage, han levede, sagde han til mig: »Jeg har bedt til Gud for jer Børn hver eneste Dag, fra I blev født.« Jeg er klar over, at han blev ved dermed, til hans Øjne brast, og er inderlig taknemlig derfor og for Mindet om en god Far. Han blev 86 Aar gammel. I Efteraaret fejrede vi min Mors 75 Aars Fødselsdag henede sammen med Slægt og nære Venner. Mor er blevet noget ensom efter Fars Død, men er heldigvis stadig rask og rørig og aandelig slet ikke i mindste Maade svækket af sin ret høje Alder. Vi haaber at beholde hende i mange Aar endnu.

Den 14. September blev Mandøes og Evas Bryllup fejret her paa Skolen. De blev viet i Kirkesalen af Aage Møller. (Se Billedet S. 68.) Vi var ca. 50 Gæster til Middagen, og om Aftenen deltog alle de gamle Elever, der har Pladser i Omegnen. Da var vi vel en 100 Stykker. Den meget festlige Dag sluttede med Dans i Gymnastiksalen. Mandøes bor nu i en meget elegant Lejlighed paa tre Værelser i den nye Bygning (under Gymnastiksalen).

Jeg har saa tit fremhævet vore meget dygtige Medhjælpere i det praktiske Arbejde. Det føler jeg ogsaa Trang til denne Gang. Hvor betyder det meget, at Arbejdet gaar godt ude og inde. Det har i høj Grad været Tilfældet i det Aar, der er gaaet. Desværre maatte vi i Efteraaret tage Afsked med Eva, der har været vor dygtige Køkkenchef, siden Alma rejste. Hun blev den 3. Decbr. gift med Holger Rasmussen (Elev fra Vinteren 44—45) og bor nu i Holbøl, hvor Holger har en god Stilling. Esther Carlsen (Elev fra Vinteren 1943—44) har overtaget Evas Plads, og det gaar udmærket. Alle vore otte Piger er gamle Elever. Jeg kan ikke nævne dem alle, men maa nok have Lov at fremhæve Else Olesen og Erna Vig, fordi de nu i flere Aar har hjulpet os saa godt. Karl Nielsen (fra Vinteren 1942—43) er paany Gartner for os og holder Haven mønsterværdigt,

Brudeparret med Brudepige.

og Krog er naturligvis stadig Inspektør og Hoffotograf. Alle vore Hjælpere har den rette Indstilling til Højskolen og dens Gerning.

*

Ja, saa er det Jul igen, og I sidder rundt omkring i Landet og bruger noget af Julefriheden til at læse denne Hilsen fra jeres gamle Skole. Jeg tænker, I glæder jer over at høre Nyt hernede fra, som det altid er os en Glæde at høre fra jer. Tak for de mange Hilsener og Breve, vi faar fra jer i Aarets Løb. I skal vide, at vi følger jer. saa vidt det er os muligt. Vi stoler paa jer og ønsker jer alt det bedste — —

Jeg ved ogsaa, at det glæder jer, at Skolen gaar saa godt. Ogsaa til Sommer gaar det særdeles godt med Indmeldelserne, foreløbigt endnu bedre end sidste Aar.

Vi har tænkt os til Sommer at tage 10 Elever fra Sydslesvig. Men det er os næsten umuligt at skaffe Sengetøj og Lagener til saa mange.

Der var vel ikke nogle af jer eller jeres Hjem, der kunde tænke sig at »adoptere« en af de sydslesvigske unge Piger paa den Maade, at I holdt hende med Sengetøj, Lagener og Haandklæder, mens hun er Elev paa Skolen? De unge Pigers Opholdstilladelse varer gerne til hen i Oktober. Saa kunde Sydslesvigerne efter Skoleopholdet besøge »Plejhjemmet« og paa den Maade lære et godt dansk Hjem at kende. Skriv omgaaende til mig, om en saadan Ordning kunde interessere jer. Jeg tror, den kunde blive til Glæde for alle Parter.

Ja, Sydslesvig — det er en stor Glæde og et stort Ansvar for os alle. Flemming Møller er stadig dernede som Vandrelærer og Præst. Han fortalte os paa Grænselandsstævnet om sine Oplevelser dernede. Aage Møller, der holder Gudstjeneste hernede to Gange om Maaneden, hvilket vi alle er meget glade for, beder under hver Gudstjeneste for Sydslesvigerne, at Gud maa styrke dem til at holde ud i den haarde Ventetid. Det er Danmarks Bøn i Dag. En Lykke er det, at vi i Dag har en Statsminister, der forstaar, hvad det gælder. At nogen angriber ham, kan han tage sig let. Historien vil give ham Ret. At ville nægte Sydslesvigerne Mulighed for ad Aare at stemme sig hjem, det er ikke værdig dansk Holdning.

Det er herligt at tænke paa, at den Dag nu kan skimtes, da vi ogsaa til Sydslesvig kan synges:

Du kommer klædt i hvidt og rødt og smiler os i Møde.

Ja, Sydslesvigs Bekendelse til Danmark den 13. Oktober er det store Lyspunkt i en vanskelig, forvirret og selvisk Tid. Mon ikke den folkelige Advent, vi saa længe har spejdet efter, skal komme nede fra vort gamle Grænseland. Og nu kommer Julen med Solhverv for Hjerterne bange, med Forjættelsen gennem Haab og Tro. Maatte vi være faste der. Ja, en rigtig glædelig Jul ønsker vi jer alle og et lyksaligt Nytaar for Hjem og Folk. Tak for Aarene, der gik. De hjerteligste Hilsener sender vi jer alle.

Agnete og Hans Haarder.

GRÆNSELANDSSTÆVNET 1946

II Dage 2.—9. August afholdt vi vort tredie Grænselandsstævne. Der var indmeldt 125 Deltagere fra hele Landet, og de ankom i Løbet af Frødagen, i daarligt Vejr og med store Forsinkelser. Om Aftenen holdt Haarder en Velkomsttale og fortalte lidt om de ydre Omgivelser for Kursus, det minderige Land ved Flensborg Fjord og Dybbøl med det dybe historiske Perspektiv.

Lørdag Morgen talte Haarder om Slesvig-Holstens ydre Historie i ældre Tid som Forudsætning for, hvad der senere skete og nu sker i Sydslesvig. Man kan med Rette tale om det ulykkelige Giftermaal mellem Slesvig og Holsten.

Landstingsmand Jepsen-Christensen talte baade Formiddag og Eftermiddag. Efter at have præciseret sit Standpunkt til Besættelsestidens og Efterkrigstidens Begivenheder (herom udspandt der sig senere en ret heftig Diskussion i Anledning af Landstingsmandens Udtalelser om Sabotagens Betydning), udtalte Landstingsmanden om det sydslesvigske Spørgsmaal: »Det gælder om at vinde Sydslesvig folkeligt, og dette Arbejde maa gøres under Mottoet »Det har slet ingen Hast for den, som tror«. Dansk nationalt Arbejde skal øves overalt, hvor der er Danske, der vil tage imod, — ogsaa selv om der ikke er Udsigt til, at Statsgrænsen vil blive flyttet. Og det skal øves paa denne Linie, at hvad du vil, at andre skal gøre imod dig, det skal du ogsaa gøre imod dem. Ogsaa af den Grund skulde vi have holdt fast ved den gamle Skoleordning for det tyske Mindretal, for det er naturligt at drage en Parallel mellem Nord- og Sydslesvig, og vi skulde ikke ved vore Forholdsregler have givet Tyskerne et Vaaben i Hænde.«

Søndag Eftermiddag talte først Redaktør Bogensec, der fremhævede, at Sydslesvig er det mest paatrængende af de mange Problemer, der er dukket op efter den første Fredsrus. Der er en vis Lighed med 1920, men alligevel er det, der nu er ved at ske, noget ganske andet. Der foregaar for Øjeblikket et nationalt Dæmningsbrud i Sydslesvig, og det overrasker sikkert dem, der ikke kender noget til Sydslesvig, men de, der kender dette Omraade, er mindre

overraskede. Det, der nu sker, er Resultatet af en lang Udvikling, der ikke mindst er blevet fremskyndet ved Hitlers Racepolitik og Flygtningestrømmen. Man skal derfor være varsom med at kalde Danskheden i Sydslesvig for Konjunktur, for der er en reel historisk Baggrund for den. Udviklingen er ogsaa blevet anderledes, end man havde ventet. De Resultater, der er opnaaet — Redaktør Bogensee fremdrog en Del af dem og belyste dem med Tal — er blevet opnaaet under Modgang. Sydslesvig frembyder i Dag et Billede med mange mørke Træk, men der er dog lykkeligvis ogsaa mange lyse. Men der skal gøres et stort Arbejde, hvis vi skal vinde Sydslesvig.

Derefter talte Lærer Mortensen, Kappel, der fortalte en hel Del Træk fra det daglige Arbejde dernede og med stor Styrke vendte sig mod Udtalelserne om, at den nationale Opvaagnen skulde være Konjunktur. Fra Ledelsens Side gør man alt, hvad man kan, for at udelukke alt, hvad der kunde have en Anelse af Konjunktur. Lærer Mortensen angreb skarpt den Valenhed, der findes i visse danske Kredse. Det er, som om man fra visse Sider i Danmark gør sig alle mulige Anstrengelser for at tillægge Sydslesvigerne mindre fine Motiver. Men Sydslesvigerens Indsats og Risiko har ikke noget med Konjunktur at gøre. Naar man fra dansk Side spørger om, hvad vi risikerer ved at sige ja til Sydslesvigerne, eller naar man taler om at give dem kulturel Frihed og Selvbestemmelsesret, er det i Virkeligheden det samme som at afvise dem. Sydslesvigerne ønsker et Enten — Eller, og vi bør rykke Grænsekampen ned og gøre et Arbejde for at faa Sydslesvig tilbage nu.

Derefter talte Redaktør Thiele fra Før ganske kort. Han fremhævede, at Friserne føler sig ikke som Frisere, men som danske Sydslesvigere. Der er ikke nogen Forskel paa jydsk Bondekultur og frisisk Bondekultur. Derfor er det frisiske Spørgsmaal udelukkende et dansk Spørgsmaal. Disse Synspunkter uddybede Redaktør Thiele i et Foredrag Søndag Aften, og han belyste sine Udtalelser ud fra personlige Oplevelser.

Mandag talte først Redaktør Kronika om Tyskland efter Nederlaget. Det var et meget mørkt Billede, der blev oprullet for vore Øjne. Man mærker i Tyskland af i Dag Spændingen mellem Øst og Vest, og der er enorme Vanskeligheder, der skal overvindes, før man igen kan naa frem til ordnede Forhold i Tyskland. Kun en meget lille Del af det tyske Folk har nogen Følelse af Skyld. Denne Del er nærmest at finde inden for Bekendelseskirken. Langt den overvejende Del af Tyskerne anser det for at være en Fejl, at de har tabt Krigen, men ikke, at de har ført den. Og i alle Tilfælde lægges Skylden over paa de ledende. Der er Undergangsstemning i Tyskland i Dag, og Spenglers Undergangsteorier er meget udbredte. Ungdommen frembyder et trøstesløst Billede. Den interesserer sig hoved-

sagelig for Penge, Spiritus, Tobak og Erotik. Ganske vist er man i Østtyskland naaet længere med Ungdommen, der har faaet Lov til at organisere sig som »Freie deutsche Jugend«, en Sammenslutning, der er en Blanding af Romantik og Militarisme.

Claus Eskildsen talte baade Formiddag og Eftermiddag. Paa sin sædvanlige klare og nøgterne, men alligevel hjertevarme Maade trak han Hovedlinierne i det sydslesvigske Spørgsmaal op: Hvad er Sydslesvig? Hvilke Muligheder er der? Hvilket Princip maa vi behandle Spørgsmaalet efter? Vi vil ikke føre Voldspolitik, vort Grundlag skal være Retstanken. Og den Ret, der betyder noget, er hverken den historiske eller den etnografiske Ret, som vi har. Det, der betyder noget, er alene den sydslesvigske Befolknings Indstilling. Derfor kan Grænsen aldrig komme til at ligge fast for altid. Hvorfor skal Bordet fange netop i 1920, naar det ikke skulde fange i 1867 eller i 1834.

Men Forholdene bør være saa meget afklarede, at vi kan se, hvad der i den sydslesvigske Bevægelse er nationalt, og hvad der skyldes andre Aarsager. Og vi bør lade Grænsen ligge, hvis det viser sig, at Ønsket kun er et tysk Ønske om for en Tid at slippe bort fra et tysk Fallitbo. Hvis der virkelig er et klart Ønske om at komme bort fra Tyskland for stedse, skal Slesvig frigøres fra Tyskland, og er der et positivt Ønske om at komme til Danmark, skal der foretages en Grænseflytning. Som gammel Nordslesviger kunde jeg naturligvis i Begyndelsen ikke undgaa en vis Skepsis, men der er virkelig i Sydslesvig sket noget, som den kolde Hjerne ikke alene kan forstaa. I Slesvig herskede der fra gammel Tid en vis Foragt for Nørrejyderne, og derfor fulgte man efter 1920 med stor Spænding Udviklingen i Nordslesvig. Men det viste sig, at Nordslesvig kom ind under lykkeligere Forhold. Orienteringen mod det danske stammer ikke fra 5. Maj 1945, den var begyndt allerede længe før, i hvert Fald efter 1933. Nazismen var for Sydslesvigerne et Halmstraa i en Krisetid, men det varede ikke længe, før de var kurerede. Spørgsmaalet for Danmark er i Dag, om vi er et degenereret Folk, eller om vi har Livskraft nok til at støde frem gennem den Dør, der nu er aabnet.

Om Aftenen havde vi i dejligt Vejr Udflugt til Okseøerne. Her kom Rektor Bernhard Hansen til Stede og talte til os om Situationen. I velformede Ord ironiserede Bernhard Hansen over det Danmark, der i saa høj Grad er i Stand til at afskrive, men savner Evnen til at tilskrive. Et folkeligt-kulturelt Arbejde i Grænselandet kan aldrig være isoleret, men maa før eller senere mødes med det politiske. Danmark trænger i Dag til Statsmænd med det lange Perspektiv, vi kan ikke nøjes med Samfundspolitikere.

I Samtaletimen Tirsdag Formiddag talte Haarder om den folke-

lige Opvaagnen, der er sket gennem de sidste 100 Aar, og som giver Grundlaget for en dansk national Kamp. Med Udgangspunkt i Chr. Flor fremhævede Haarder det Grundsyn, at danske Mennesker maa leve Livet paa Dansk for at blive rigtige Mennesker og rigtige Kristne. Bølgen sydfra maa standses for Menneskers Skyld, men Udviklingen og Besindelsen skal ske i fuld Frihed. Det var ogsaa det Standpunkt, som Løgumklosterfolkene indtog, da de i 1861 vedtog en Protest imod den danske Regerings Tvangspolitik i Slesvig. »I Aandens Verden duer Friheden til alt, Tvingen til intet«. I den samme Belysning skal det færøske Spørgsmaal ses.

Om Eftermiddagen holdt Dr. phil. Gudmund Schütte to Foredrag om Sagn og Saga i Sydslesvig og om det sønderjydske Lune. Begge Foredragene var præget af Gudmund Schüttes indgaaende Kendskab til Sønderjyllands Historie og Folkelyne.

Tirsdag Aften læste et Par af Skolens Lærere Bertil Malmbergs »Ekscellensen«. Bagefter underholdt Gudmund Schütte ved Kaffe-bordet med Viser.

Onsdag Formiddag talte Gudmund Schütte igen, denne Gang om Slesvig-Holstenismen. Her gjorde han Rede for den dybe Forskel, der bestaar mellem slesvigsk og holstensk Mentalitet.

Derefter talte Lærer Marcussen, der fremhævede, at Maalet for den nazistiske Grænsekamp ikke var smaa og ubetydelige Grænse-revisioner, men et langt mere vidtgaende. Det, der mødtes ved Danmarks Sydgrænse, var i Virkeligheden to helt forskellige Livs-anskuelser, og det var Tyskernes Maal at indlemme ikke blot Danmark, men hele Norden i den nye tyske Livsanskuelse og paa denne Maade at koble dem til det nye Europa — med en vis, ubetydelig Form for Selvstændighed. I denne Sammenhæng var den lille Grænsekamp kun et Middel. Derfor skal man slaa skaanselsløst ned paa de store, der vidste, hvad det drejede sig om, og lade de smaa gaa, der ikke var klare over Sagens rette Sammenhæng. Slaar vi haardt ned paa de smaa, hindrer vi dem ogsaa i at komme i det rette Forhold til Danskheden.

Inden vi om Eftermiddagen tog paa Udflugt til Dybbøl og Sønderborg, naaede vi lige at høre Flemming Møller, der ud fra sit daglige Arbejde i Sydslesvig talte om sit Syn paa Danmarks Opgaver i Dag. Flemming Møller mente, at al Tale om Sydslesvigs kulturelle Frihed og Selvbestemmelsesret er illusorisk, og erklærede, at Danmark maa sætte alt ind paa at overtage Sydslesvig helt og fuldt med det samme.

Udflugten til Dybbøl kunde vi heldigvis gennemføre i Tørvejr. Haarder viste rundt i Skanserne og fortalte Dybbøls Historie. Sønderborg Slot maatte vi nøjes med at se udefra og i tilbørlig Afstand — man passer meget godt paa de internerede.

I den sidste Samtaletime Torsdag Formiddag diskuterede man Hjertesprogets Betydning for Menneskene. Det blev en lang og interessant Drøftelse, inden man kunde gaa over til at drøfte det sidste Punkt: Hvordan skal vi gribe Arbejdet an, naar vi nu kommer hjem fra dette Stævne.

Stævnets sidste Taler var Redaktør Tage Jessen. Paa een Gang saglig og hjertevarm talte han om Udviklingen i Sydslesvig. Han kom herunder ind paa det kommende Valg, der paa nuværende Tidspunkt ikke har for lyse Udsigter. Kunde de dansksindede i Sydslesvig faa de samme Valgvilkaar som Tyskerne i Nordslesvig, vilde de være yderst tilfredse.

For Arbejdet i Nordslesvig gælder det om i saa høj Grad som muligt at faa det tyske Mindretal, der jo er af dansk Rod, optaget og befæstet i det danske.

Det er ikke Danmark og heller ikke de danske Sydslesvigere, der har bejlet, men det vaagnende danske Liv dernede er opstaaet spontant hos Befolkningen. Redaktør Jessen sluttede med at omtale Aarsagerne til denne nationale Opvaagnen.

Efter Foredraget besvarede Redaktør Jessen en Række Spørgsmaal.

Dermed var Mødets indholdstunge Del forbi. Om Aftenen sluttede vi af med en fornøjelig og festlig Sammenkomst, der sikkert vil huskes længe af alle Fstdeltagerne. Det er uoverkommeligt her at nævne Navne, men Aftenen var præget af Vid, godt Humør og af det uforklarlige, men dejlige Sammenhold, der opstaaer mellem Mennesker, der for kortere eller længere Tid er samlet om noget godt. Vi har ogsaa sunget os sammen i disse Dage, og det er en af de bedste Maader at komme hinanden nær paa. Forstanderparret blev takket i Ord og med Gaver, Haarder takkede paa Skolens, Fru Haarders og egne Vegne, vi takkede alle hinanden, og da vi tog Afsked efter Kaffebordet, var vi virkelig alle taknemmelige over de rige og gode Oplevelser, vi havde haft sammen.

A. M.

OVER ALLE GRÆNSER

Til »Grænselandsstævnet«s festlige Afslutning havde »den rare« Redaktør lavet følgende Avis, der naturligvis er af særlig Interesse for Deltagerne, men dog sikkert ogsaa vil mere Aarsskriftets øvrige Læsere.

Nu er vi kommet til det pinlige Øjeblik, der indtræffer, naar man skal til at præsentere et Standpunkt i Grænsestriden og det saa viser sig, at det ikke er til Stede....

Eksisterer der overhovedet noget Grænsespørgsmaal, eller gør der det ikke, og i saa Fald hvorfor eller hvorfor ikke? Det er et Spørgsmaal, der kræver et Ja eller et Nej og ikke kan afgøres med et Naaja eller et Naanei. Ejheller med et Jahå! *Snak* har vi haft nok af. Vi sigter ingen....

Naar man som vi har haft Lejlighed til i en Uges Tid at gøre folkloristiske Studier blandt en udsøgt Forsamling af de gottonske Folk, som er stævnet sammen under Foregivende af at ville ordne Grænsen, saa melder sig uvilkaarligt Spørgsmaalet: Kan man nu ogsaa *stole paa*, at denne pludselige Interesse for vort Grænseproblem vil vise sig *varig*? Er det ikke Konjunktur? Er ikke Længselen efter Rønshoved Højskoles berømte *Grødgryder* det egentlige Motiv for denne overraskende Tilstrømning af Folk, der bevisligt ikke tidligere har vist synderlig Interesse for vor Grænse? Naar man ser, hvorledes Folk fra det udhungrede Thy, det fattige Frederiksberg og det magre Lolland melder sig til den rønshovedanske Bevægelse, staar dette saa ikke til syvende og sidst i Forbindelse med, at Højskolen ublufærdigt reklamerer med den nære Beliggenhed af *Okse-Øerne*? Og naar man tilmed blandt disse Nykomlinge, disse hastigt omvendte Gottonere ser Repræsentanter for vort svenske Søsterfolk, er det saa ikke sannolikt Højskolens vidt besungne Smørgaasbord, der virker dragende paa Gemytterne?

For ubefæstede Sjæle maa saadanne Tvilsspørgsmaal vække til alvorlig Eftertanke. Vi har selv haft vore Tvivl om Holdbarheden af denne Omvendelse. Specielt med Hensyn til *Bovrup*. Vi har sagt det før, og vi gentager: Vi sigter ingen. Men der er mangt og meget, for ikke at sige overmaade meget, der rækker ved Tilliden til Jydernes og Sjællændernes og Lollikernes faste Forankring i det røn-

hovedanske! *Fyn* vil vi slet ikke tale om. De taler jo *Fynsk* derovre! Og selvom Sproget vel ikke bør tages som fuldgyldigt Bevis for Sindelaget, saa lad det ikke blive glemmt, at det var fra Fyns Land, der i Aarene 1940—45 udgik en ugottonsk Bevægelse med det Formaal at forgifte hele det gottonske Folks Smag. Vi tænker paa den fynske Tobak! Den første Betingelse for, at den rønhovedanske Bevægelse kan vinde og vare, er og maa og skal være en administrativ Adskillelse af Fyn og Sønderjylland!

Det næste Krav, der melder sig med ubønhørlig Styrke, er Kravet om, at vi omg. faar sendt de østjydske Flygtninge tilbage. Hvordan de terroriserer og propaganderer og agiterer — det eneste, de ikke gør, er vegeterer — har man faaet slaaende Beviser for i Bibliotekets Flygtningeafdeling i den forgangne Uge. Vi tager ikke i Betænkning at vove den Paastand, at disse Flygtninge betyder en Trusel mod selve det gottonske Fællesskab. I hvert Fald det gottonske Madskab! Det er simpelthen skandaløst, at den Haarderske Militærregering i Gaar gav disse uvelkomne Gæster Valgret ved Folkeafstemningen om saa urgottonsk en Menneskerettighed som Middagsøvnem!

Her sætter vi Grænsen.

Men faar vi disse to Betingelser for et kulturelt Arbejde i rønhovedansk Aand opfyldt — 1) Fyn og Sønderjylland up ewig separiert og 2) de østjydske Græshopper returneret — saa er Tiden inde til, at vi andre maa *besinde* os i vor Rønhovedanskhed. Tid maa der til. Der er *Grænser* for, hvor hurtigt man kan omstille sig fra den internationale Højskole i Helsingør til Rønhoved Højskole.

Men der er heldigvis lykkelige Tegn til, at denne Omstilling er i Gang. Der er i dette Land ca. 130 Mennesker, som i ca. en Uge har givet Afkald paa deres hjemlige Fjedermadrasser for at hærde deres Sjæl og Krop i rønhovedansk Selvforsagelse. Var der nogen, der sagde *Konjunktur?* Der er endda en enkelt *radikal* Svale med i den gottonske Samling paa Rønhoved. Han har oven i Købet *Konen* med! Var der nogen, der sagde *Konjunktur?* Saa kender man ikke Bertel Dahlgaard. Grænseløst beundrer vi det Vovemod, en saadan Handling giver Udtryk for. Den indebærer ubegrænsede Muligheder. Derfor fortsætter vi ufortrødent Kampen for vor gottonske Rønhovedanskhed. Naar vi har været samlet til 10—20—30 Grænselandsstævner, er Tiden inde til, at vi paa Selvbestemmelsesrettens Grund kan afgøre, om det er *her*, vi vil være, eller om vi vil fortsætte i den Vildfarelse, at vi hører til i Thy, paa Frederiksberg eller paa Lolland.

Vi giver i Dag hinanden Haandslag paa, at vi hver især og af al vor Evne vil arbejde videre i det rønhovedanske Grænsespor:

Hedtoft skal hjem!

Christmas Møller genvunden — det er Kampens Maal!

Den rare.

GRÆNSELANDSSTÆVNET 1946

Som en smuk Førstegrøde af de gode Forsætter, hvormed vi forlod det tredje og hidtil ypperligste Grænselandsstævne under det haarderske Regime, blev der ved vor energiske Kammerat Jens Chr. Laursen indsamlet et Nettobeløb paa 490 Kroner til det danske Arbejde i Sydslesvig. Pengene er sendt til Dansk Skoleforening i Flensborg, og Rektor Bernhard Hansens Kvittering vedlægges.

Kvittering

Fra Grænselandsstævnet paa Rønshoved Højskole

har jeg D. D. modtaget til **Dansk Skoleforening, Flensborg:**

RM. Kr. 490,00 à Kurs.....

RM. Kr. Fire Hundrede og niti

hvorfor herved kvitteres med *hijertelig Tak.*

Flensborg, den 16/8 1946.

*Deres Hilsen var mig lige saa
overraskende som velkommen.*

Bernhard Hansen.

Deres B. H.

Vi bringer alle Bidragyderne vor bedste Tak for det virkelig smukke Resultat og ønsker hver især Lykke til et fortsat Arbejde for at naa Maalet: Sydslesvig frit.

Venlig Hilsen til alle Stævnedeltagerne.

Morten Eskesen.

ET BREV

En Elev-Far har sendt mig følgende Brev, som jeg synes ogsaa kan have Interessc for andre.

Kære Hans Haarder!

Sidst vi talte sammen, var ved et Møde i Efteraaret 1944 kort før Olafs Afrejse til Rønshoved. Jeg var noget betænkelig ved det, da jeg syntes, han var lidt for ung til at tage paa Højskole (saa vidt jeg ved, blev han ogsaa Holdets Benjamin); men da han var stærkt opsat paa det, vilde jeg ikke modsætte mig hans Ønske, fuldt vel klar over, at man ikke paa Forhaand kan sige, hvornaar »Aandens Skabertime« er inde. Det er vel sandsynligt, at man kan tage mod adskilligt mere i en mere fremrykket Alder, end man mener at have Brug for i de helt unge Aar, men paa den anden Side begejstres man vel lettere og Indtrykkene bliver stærkere og hænger bedre fast i den helt unge Alder.

Valget faldt saa paa Rønshoved, og det har ikke blot han, men ogsaa vi herhjemme, kun haft Grund til at være glade for. Grønvald Nielsen sagde en Gang, at han havde altid saa vanskeligt ved at sige en Højskoleelev imod, naar vedkommende paastod, at den Højskole, han eller hun havde været paa, var den bedste, selv om det var Vestbirk, det blev sagt om; og naar Olaf nu paastaar, at Rønshoved er den bedste Højskole, føler jeg heller ingen Trang til at sige ham imod. Jeg vil gerne føje min Tak til hans for Vinteren 1944—45, saa meget mere som ogsaa vi, hans Forældre, i nogen Grad nød godt af, hvad han fik Del i under sit Ophold. Som forhenværende Højskoleelever var vi paa Forhaand interesserede i at høre lidt om, hvordan det var at være paa Højskole nu om Dage; da vi var paa Højskole, var det jo i »gamle Dage«, længe før den første Verdenskrig, i Cyklernes Barndomstid, — Electricitet og Biler kendte vi kun af Omtale — og 10 Aar før jeg saa en Flyvemaskine, det var i 1911, da den svenske Baron Cederstrøm fløj over Mjøsen fra Gjørik til Hamar og tilbage igen, hvilket dengang blev regnet for en stor Bedrift, som der blev gjort stor Stads af. — Herhjemme slog vi alt Græsset og høstede Kornet med Le samt tærskede med Plejl, det sidste var lidt trivielt, og saa varede det ved hele Vinteren.

Ved Olafs Afrejse henstillede jeg derfor til ham, at han skrev

jævnlig og af de Foredrag, han særlig interesserede sig for, sendte os et Referat, vel nærmest af litteraturhistoriske. Det gjorde han ogsaa, og hver Uge fik vi et langt Brev, vedlagt et Referat af et Foredrag, et Udkast til en Stil, eller hvad andet der havde optaget ham. Om Adam Homo og Alma Stjerne, Per Gynt og Solvejg, om at være sig selv og være sig selv nok m. m.

Det var vel nærmest en Slags Stilskrivning, som jeg syntes, han maaske kunde have godt af, og jeg svarede saa i samme Dur, skrev en Stil til ham om de samme Emner, som han havde skrevet om. Denne Brevveksling var jeg meget glad ved, ikke blot fordi jeg derigennem levede med i Højskolens Liv og Gerning, men ogsaa, fordi vi derved kom til at veksle Tanker om adskillige af Livets Foreteelser, som vi maaske ellers aldrig havde faaet talt om. Der er 'Ting, som man lettest kan faa sagt ad en Omvej, naar man kan lade en Digter føre Ordet og gennem sin Digtning udtale, hvad man ellers daarligt kunde faa sagt, men som man ud fra egne Oplevelser føler er sandt, hvad enten det er til Efterfølgelse eller Advarsel.

Naturligvis var der adskilligt, som maatte gemmes til senere Tider. Som f. Eks. »Gabrielis Breve« og endnu mere den unge Verthers Lidelser; thi man kan jo ikke forlange af en attenaarig, at han skal kunne forstaa — for at tale med Gabrieli — at det netop er af hans udsigelige Lykke alle hans Lidelser vælder frem, forstaa »alt, hvad et Hjerte kan rumme og lide«.

— — —

Var jeg som nævnt lidt betænkelig ved Olafs tidlige Ophold paa Højskole, saa var jeg til Gengæld meget glad ved, at han havde været paa Højskole, da han i Foraaret 1945 blev udskrevet til Soldat; ogsaa der var han den yngste af sit Hold, og skønt jeg ikke har været Soldat, var jeg saa nogenlunde klar over, at under disse Forhold, hvor han vilde komme ud for Farer og Fristelser, han ikke tidligere havde mødt, var det godt at have saa stor en Ballast med som muligt, naar Sejladsen gik over »de Fare-Vande«.

Her vilde der sikkert blive Brug for alle gode Minder, al god Paavirkning fra Hjem og Skole, og hvis han er sluppet nogenlunde uskadt gennem Soldatertiden, hvad vi haaber, da er det vort Indtryk, at især Minderne fra Rønshoved har været ham en stor Hjælp, saa han har sat en Ære i at færdes saaledes, at han ikke gjorde Skolen Skam. — Oplevelserne fra Højskolen var saa nye og friske, hvortil kom, at I ogsaa siden Skoletiden gæstfrit har aabnet Eders Hjem for ham, hvilket har glædet ham meget og været en værdifuld Støtte for ham i Bestræbelserne for under alle Forhold at »være sig selv«, være tro mod det bedste. — Ogsaa vi »gamle« vil gerne føje vor Tak til hans for Vinteren paa Skolen saavel som for Tiden efter.

Med venlig Hilsen

Deres hengivne J. L.

HILSEN FRA ELEVMØDET

Kamp, Udholdenhed, Sejr.

Det staar der under Gruppen med de seks Skikkelser over Indgangen til »Harmonien« i Haderslev. Den ene Skikkelse, en Kvinde, lægger sin venstre Haand paa Mandens Skulder for at give ham Mod.

I M. Rosings Sang fra 1867 »Der er Haab i vort Bryst« har vi modt Linjerne:

»Ved den gryende Dag skal de se, hvilken Magt
der er lagt i det trofaste Sind.«

Og i en Sang fra 1945, skrevet af Martin N. Hansen, hedder det:

»Hver Slægt, der lever og kæmper sandt,
beredes Fremgang ad skjulte Veje.«

Det véd vi hver især, at igennem den rette Kamp og i Troskab (ikke ved bare at se at have sit eget paa det tørre og slippe saa billigt som muligt) kommer der Sejr, virkelig Glæde og virkelig Fred!

Vort Løsen maa kort og ligetil være: Kamp. Udholdenhed. Sejr.

Hermed Tak for de to dejlige Dage 7.—8. Juli 1946 paa Rønshoved og venlig Hilsen fra

Ejnar Hove,

Elev fra Vinteren 1922—23.

TIL RØNSHOVED HØJSKOLE

Fuldvoksne Rønshoved
paa femogtyve Aar
igennem lange, trange Tider
du lod dig ikke kue,
men fast og rank du endnu staar.
Vi hylder dig, vi hylder dig
i Dag for, hvad du gav.
Hos dig vi hentede Hjælp og Kraft
til vidre Fremgangsdag,
er end du borte fra os,
du bor dog i vor Tanke
og leder os ad denne Vej. — —
Tak for de skønne Minder,
vi hentede hos dig,
vi som et Værn omkring dig staar
og ønsker, du i atter femogtyve Aar
bevare maa din frie, friske, grønne Vaar!

Annelise Hartelius,
Elev Vinteren 42—43.

ELEVFORENINGEN

Den aarlige generalforsamling afholdtes paa elevmøde-søndagen. Beretning og regnskab blev fremlagt og godkendt. Formanden afgik, og af bestyrelsen afgik efter tur Henry Christiansen, Hornelund, og Ella Christensen, Frørup. Formanden genvalgtes, nyvalgt blev Ejgil Sørensen, Tostrup, Stege, og Holger Petersen, Lunde J. Til revisorer valgtes Hans Jørgen Hansen og Ove Ditlev Nielsen.

Af regnskabet kan det ses, at der ikke er givet meget i elev-understøttelse. Vi har stadig den begrundelse, at der er mange Penge blandt de unge, og at understøttelserne til skoleopholdet er ret store, og lidt er det vel ogsaa sundt selv at yde.

I aar er der nok mange elevskrifter, der gaar nord paa til Norge og Sverrig. Det er dejligt, at den tid igen er kommet, da de unge kan komme uden for landets grænser. Det er noget af det bedste, man kan og maa opleve, medens man er ung. Har man først bosat sig, er det gerne for sent. Og jeg vil ønske, at der maa blive taget meget godt med herhjemme fra, naar der rejses ud, og at man maa finde det bedste derude og tage det med hjem, saa tror jeg nok, at det er et betydningsfuldt led i forstaaelsen folkene imellem.

Det dejlige efteraarsmøde paa skolen i aar var ogsaa præget af samhörigheden med andre lande. Vi hørte M. Birkeland fra Norge og den svejtsiske højskolemand Wartenweiler. Selv om Svejts ligger langt fra os og naturforskellen er saa stor, har vi dog meget tilfælles.

Glædelig Jul og godt Nytaar.

Jens Peter Solvang.

RØNSHOVEDKREDSENE

Som nævnt i sidste Aarsskrift holdt Rønshovedkredsen for Ribe Amt Møde i Bramminge den 5. Februar. Der deltog ca. 80 gamle Elever. Den 15. Oktober var der Møde i Rønshovedkredsen for Mors og Thy. Det holdtes i Vildsund, og der var kommet ca. 30 gamle Elever til Stede. Jeg holdt Foredrag og fortalte det, jeg vidste af Nyt hernede fra. Det var dejligt at være sammen med jer. I Oktober 47 holder Kredsen deroppe Møde i Thisted. Nærmere Meddelelse vil komme i Bladenc.

Den 4. Januar 1947 er der igen Møde i Kredsen for Ribe Amt. Mødet holdes paa Højskolehjemmet i Varde. Det begynder Kl. 12 med en fælles Frokost (medbragt Mad). Kl. 14 er der Foredrag ved Mandøe og Haarder. Ind imellem Foredragene Kaffepavse. Kl. 17 er der Koncert ved Alma Johnsen m. fl. Kl. 18 Fællesspisning (Mid-dag) med Musikunderholdning. Kl. 20 Folkedans, ledet af Marianne Overgaard. Kl. ca. 22,30 Afslutning ved Haarder. *Allé gamle Rønshovedelever er hjertelig velkomne. Det samme gælder Eleverne fra denne Vinter og de, der er indmeldt til Sommerskolen. Der ventes meget stor Tilslutning.* H.

REGNSKAB

for

Rønshoved Højskoles Elevforening

1945—46.

Indtægt:	Kr.	Udgift:	Kr.
$\frac{1}{6}$ 45 Kassebeholdning ..	573,02	H. Haarder til Elevunderstøttelse	200,00
$\frac{20}{3}$ 45 Overskud af Elevskrift	410,55	Boggave til Skolen i Anledning af 25 Aars Jubilæet: „Jordens Erobring“ og „Dagligt Liv i Norden“	90,00
$\frac{1}{13}$ 45 Renter	1,20	Kassebeholdning.....	694,77
		Balance...	984,77
	Balance...		984,77

Regnskabet er gennemset og fundet i Orden.

Rønshoved, den 7. Juli 1946.

J. K. Frøslev.

ELEVFORTEGNELSE

VINTERSKOLEN 1945—46.

Ebbe Boye, Nordgaard, Grevinge.
Grethe Boye, Nordgaard, Grevinge.
Eva Andersen, Skovgyden, Glamsbjerg.
Carlo Mygdam Andersen, Vester Jølby, Erslev, Mors.
Albert Andersen, Bøgelunde, Rude, Skelskør.
Ellen Andersen, Tversted, Sindal.
Hans Bendix, Drostrup, Vejen.
Laura Andersen, Vilslev, Gredstedbro.
Karl Alslev, Alslev, Varde.
Poul Andersen, Aas Mark, Taars.
Jytta Bang, Vestre Landevej 33, Varde.
Ellen Bassehave-Hansen, Eskemosegaard, Herfølge.
Laurids Breddam, Møborg, Bækmarksbro.
Karl Brøns, Frammerslev, Balling.
Johannes Brix, Fiskebæk, Graasten.
Karl Uldahl Bertram, Tjæreborg.
Katrine Uldahl Bertram, Tjæreborg.
Arne Baatrup, Sjelle, Skovby.
Niels Baatrup, Sjelle, Skovby.
Gunnar Clausholm, Bjerlev, Jelling.
Jens Svejstrup Christensen, Krog, Løvlund.
Frederik Christensen, Hjermind, Bjerringbro.
Ingemann Christiansen, Skivum, Vægger.
Frode Christiansen, Ranum, Løgstør.
Peder Christensen, Øster Terp, Bedsted, Lø.
Niels Christensen, Venge, Skanderborg.
Børge Clausen, Nyrup, Sandved.
Tage Christoffersen, Vestenbæk, Stensved.
Aage Kjær Christoffersen, Vork, Egtved.
Ester Dyhr, Langetved, Rødning.
Helga Frandsen, Øster Svenstrup, Skovsgaard.
Ingvart Frandsen, Horne, Tistrup.
Børge Forsom, Lindbjerg Mark, Ølgod.
Herdis Guldmann, Assendrup, Hovedgaard.
Frode Gantzel, Mejlby, Ribe.
Annalise Hansen, Korup, Frøstrup.
Aage Hansen, Simmel, Grindsted.
Helge Hansen, Tranderup, Ærøskøbing.
Viggo Hansen, Skivum, Vægger.
Hans Folke Hansen, Aadum, Tarm.
Hans Jørgen Hansen, Krusbjerg, Ølgod.

Thorkild Hansen, Sørbylille, Sludstrup.
 Sofie Marie Hansen, Søndergade, Toftlund
 Henry Henriksen, Askildrup, Skørping.
 Carl Jensen, Godthaab, Trans, Ramme.
 Cornelius Jensen, Bruserup, Væggerløse.
 Dagny Jensen, Grejs, Lindved, Vejle.
 Eva Lund Jensen, Aars.
 Gerda Jensen, Hundborg, Sjørring.
 Gunnar Kamp Jensen, Sdr. Nissum, Ulfborg.
 Hans Storm Jensen, Præstevænget, Trunderup.
 Henning Jensen, Oddense, Balling.
 Henning Bak Jensen, Sundby, Mors.
 Jens Jensen, Vitved, Skanderborg.
 Lilly Bøgelund Jespersen, Fagelkjær, Vinderup.
 Peder Jensen, Lystrupsminde, Bryrup.
 Ragnhild Jensen, Nøkkentved, Knabstrup.
 Viggo Jensen, Ebstrup, Skæggær.
 Asta Jørgensen, Døjringe St.
 Else Jørgensen, Pilehøj, Herstedøster, Glostrup.
 Karen Jørgensen, Gedehøjgaard, Vig.
 Asta Jydemann, Russelbæk, Middelfart.
 Arnold Krabbe, Enggaard, Tim.
 Henry Knudsen, Vindekilde, Hørve.
 Ejner Knudsen, Vindekilde, Hørve.
 Birgit Christensen, Saustrup Skole, Holstebro.
 Erna Christensen, Vrenderup, Faaborg, Varde.
 Ester Kristensen, Landerhuse, Spjald.
 Martin Kristensen, Skærlund, Brande.
 Niels Lambertsen, Outrup.
 Chr. Larsen, Evetofte, Melby.
 Flemming Larsen, Borupsminde, Næstved.
 Knud Bjørn Hansen, Vrangdrup, Brønderslev.
 Svend Larsen, Graderup, Horndrup.
 Jens Høj Bech Lauridsen, Lunde J.
 Karen Lund, Nørrebro 65, Nykøbing, Mors.
 Svend Lundsgaard, Gl. Lundsgaard, Tim.
 Ruth Mortensen, Bøgelunde, Skelskør.
 Stinne Nielsen, Vinding, Sørvad.
 Asger Ilsoe Nielsen, Halling, Boulstrup.
 Chr. Møller Nielsen, Skærlund, Brande.
 Grethe Brahms Nielsen, Kjæragergaard, Dalbyover.
 Jenny Nielsen, Hejbøl, Ølgod.
 Lizzie Nielsen, Vegen Møllegaard, Holstebro.
 Niels Nielsen, Alslev, Varde.
 Verner Nielsen, Rønbjerg, Ranum, Løgstør.
 Jeppe Nielsen, Hovgaard, Rinkenæs.
 Jens Friis Olsen, Ulslev pr. Sdr. Ørslev.
 Anna Petersen, Rejsby.
 Chr. Pedersen, Søndermarken, Døstrup.
 Hans Pedersen, Korntved, Tønder.
 Holger Pedersen, Lunde, J.
 Jens Peder Pedersen, Vestkjær, Ølgod.
 Niels Pedersen, Sundby, Mors.
 Tinne Pedersen, Krusbjerg, Ølgod.
 Else Pilgaard, Eising, Vinderup.

Ejnar Poulsen, Harreby, Fole.
 Anton Rasksen, Urup, Eg.
 Helga Rasmussen, Grundfør, Hinnerup.
 Signe Ravn, Genner, Sønderjylland.
 Gudrun Simonsen, Tversted, Sindal.
 Minna Simonsen, Tversted, Sindal.
 Herdis Stensgaard, Pillemark, Samsø.
 Svenning Svenningsen, Gjerndrup, Brørup.
 Chr. Søndergaard, Torp, Karby, Mors.
 Thomas Søndergaard, Aarhusvej 229, Viborg.
 Ejler Sørensen, Tjæreborg.
 Eigel Sørensen, Tostrup, Stege.
 Martha Holm Sørensen, Øsløs, Vesløs.
 Johanne Thim, Sejstrup, Gredstedbro.
 Ove Thomsen, Lunde J.
 Dagny Thøgersen, Kolle, Nr. Nebel.
 Børge Tonsberg, Lomborg, Bonnet.
 Laust Torp, Durup, Salling.
 Marinus Torp, Durup, Salling.
 Peter Vogt, Bodum, Aabenraa.

SOMMERSKOLEN 1946.

Edith Andersen, Klelund, Holsted.
 Ingeborg Andersen, Sønderager, Føvling.
 Inger Andersen, Hogager, Holstebro.
 Magda Andersen, Hogager, Holstebro.
 Rita Andreasen, Borridsø, Thorsø.
 Else Augustinussen, Viuf.
 Sigrid Augustinussen, Viuf.
 Ragna Bach, Hundborg, Sjørring.
 Rigmor Bach, Hundborg, Sjørring.
 Anne Margrethe Bang, Helnæs, Ebberup.
 Else Bertelsen, Rørby, Kalundborg.
 Gerda Berthelsen, Ramme.
 Margit Uldahl Bertram, Tjæreborg.
 Martha Borre, Haudrup, Sjælland.
 Else Bonde, Sandfeld, Brande.
 Kathrine Bonde, Sandfeld, Brande.
 Asta Bundgaard, Hæsum, Støvring.
 Hanne Clemmensen, Ryde, Vinderup.
 Grethe Christensen, Østergaard, Hjerm.
 Ragnhild Christensen, Østergaard, Hjerm.
 Edith Christiansen, Billund.
 Karen Haunstrup Christensen, Tvis.
 Ellen Clausen, Vognslund, Ølgod.
 Agnethe Dalgaard, Nødager, Kolind.
 Marie Damgaard, Tvis.
 Gunver Daugaard, Jels.
 Ellen Sandahl Dissing, Fjallerslev, Nykøbing, Mors.
 Inga Ejstrup, Skallerup, Sønderlev.
 Marie Fischer, Vejstruprød, Sjølund.
 Astrid Fjordside, Skalstrup, Vemb.
 Dagmar Fog, Spandet, Arnum.
 Else Frandsen, Haasum, Ramsing.
 Thora Frandsen, Haasum, Ramsing.

Kirsten Frøsig, Hillerup, Ribe.
 Ellen Hansen, Helnæs, Ebberup.
 Henny Lomholt Hansen, Bøvlingbjerg.
 Inger Hansen, Sandager, Kværndrup.
 Ellen Hansen, Rosenlund, Høng.
 Ingeborg Hansen, Klinte, Bogense.
 Lilly Hansen, Faarevejle.
 Marie Hansen, Sdr. Vilstrup, Eltang.
 Marie Hansen, Gudme, Fyn.
 Magny Hansen, Faurfeldt, Esbjerg.
 Mary Hansen, Skrødstrup, Mariager.
 Mette Marie Hansen, Hinnerup, Hellevad.
 Betty Bahnsen, Süderstrasse 95, Husum, Tyskland.
 Tove Boel Hansen, Sejstrup, Gredstedbro.
 Ellen Harbo, Føvling, Holsted.
 Edith Harpøth, Skalstrup, Vemb.
 Gerda Hegelund, Lyng, Frøstrup.
 Margrethe Hilligsøe Madsen, Sdr. Felding.
 Signe Holm, Bendixminde, Odder.
 Else Hvidholm, Søholmshuse, Glamsbjerg.
 Johanne Hvolbøll, Viuf.
 Metha Høeg, Bækken, Brovst.
 Ellen Jacobsen, Sigen, Vraa.
 Cæcilie Jacobsen, Haugaard, Gabøl.
 Aase Haals Jensen, Skovstrup, Gistrup.
 Else Jensen, Øster Jølby, Erslev, Mors.
 Gerda Jensen, Hogager, Holstedbro.
 Grethe Jensen, Raaby, Dalbyover.
 Inger Jensen, Svansbjerg, Herfølge.
 Kaja Jensen, Fjeldsted, Mariager.
 Karen Jessen, Grene, Glejbjerg.
 Helga Thomsen Jessen, Horne pr. Tistrup.
 Jenny Jepsen, Lindknud, Brørup.
 Ruth Jensen, Serritslev, Brønderslev.
 Kjestine Johnsen, Ellum, Løgumkloster.
 Anna Johansen, Sandby, Glumsø.
 Aase Jørgensen, Taars.
 Esther Jørgensen, Refsvindinge, Ørbæk.
 Maren Jørgensen, Jedsted Mark, Gredstedbro.
 Ruth Jørgensen, Nr. Næraa, Kappendrup.
 Valborg Jørgensen, Harte, Kolding.
 Ellen Knudsen, Taars.
 Inger Knudsen, Friskolen, Faarevejle.
 Emilie Brink Kristensen, Øse pr. Nordenskov.
 Henny Kristensen, V. Bjerger, Sdr. Felding.
 Inger Johanne Kristensen, V. Løve, Høng.
 Maren Kristensen, Klim.
 Inger Hannibal Kristensen, Halling, Boulstrup.
 Poula Kristensen, Lyngsaa, Sæby.
 Olga Kvisgaard, Lille Nygaard, Doesvej, Holstedbro.
 Signe Lambertsen, Arentsminde.
 Anna Langballe, Grurup, Bedsted.
 Birgitte Larsen, Sundby, Snedsted.
 Inger Larsen, Skærup, Kvissel.
 Marie Haahr Larsen, Haltrup pr. Nordenskov.

Agda Liltorp, Stistrup, Ullits.
 Gunder Madsen, Lykkebjerg, Sig.
 Mary Margrethe Madsen, Krarup, Tistrup.
 Sonja Madsen, Harken, Vraa.
 Karen Markussen, Velling Skole, Bryrup.
 Grethe Mikkelsen, Borbjerg, Holstebro.
 Olga Matthiesen, Husum.
 Ingeborg Mervelskæmper, Agtrupvej 47, Kolding.
 Esther Møller, Gejsing, Lunderskov.
 Klara Nielsen, Vesterbæk, Sig.
 Emma Nielsen, Mejsling, Vejle.
 Gudrun Margrethe Nielsen, Skovsende, Sdr. Omme.
 Johanne Nielsen, Modvig, Grindsted.
 Marie Nielsen, Skallerup, Sønderlev.
 Nelly Barslund Nielsen, Vognslund, Ølgod.
 Vibeke Nielsen, Gaarestrup, Hjørring.
 Stinne Ovesen, Lomborg, Rømme.
 Anna Pedersen, Gødsvang, Gaarde.
 Gerda Pedersen, Borbjerg, Holstebro.
 Inger Marie Pedersen, Faarevejle.
 Inga Bjørn Pedersen, Boltinge, Ringe.
 Juliane Pedersen, Klattrup, Haundal.
 Jenny Pedersen, Houen, Tarm.
 Kirsten Sejr Pedersen, Gørlev.
 Ragnhild Pedersen, Duebjerg, Sorø.
 Gudrun Pedersen, V. Nebel, Esbjerg.
 Mary Press, Drejø, Svendborg.
 Anna Rokkjær, Boddum, Hurup.
 Betty Rasmussen, Øksendrup.
 Valborg Rasmussen, Søbo, Grindsted.
 Ane Grethe Sidelmann, Ramsing.
 Anna Skov, Selde, Røsløv.
 Gerda Styrbæk, Glasbjerg, Egtved.
 Helga Schelde, Bække.
 Agnes Sørensen, Nordby, Blaahøj.
 Edith Moltke Sørensen, Stenderup, Krogager.
 Betty Sørensen, Jernbanegade 36A, Bramminge.
 Dagny Sørensen, Hvide Sande.
 Gerda Sørensen, Haurum, Bøstrup.
 Ingrid Sørensen, Nr. Vissing, Skanderborg.
 Johanne Sørensen, Haurvig, Ringkøbing.
 Karen Marie Sørensen, Bjergby, Hjørring.
 Kirsten Bech Sørensen, Darum, Bramminge.
 Mary Sørensen, Molgjer, Brøndum.
 Viola Therkelsen, Høllund, Vorbasse.
 Ingeborg Thomsen, Felstedskov, Aabenraa.
 Emmy Thuesen, Fole.
 Erna Vestergaard, Borbjerg, Holstebro.
 Gudrun Sandager Vilhelmsen, Stenderup, Krogager.
 Anna Ørbæk, Frederikshøj, Hammel.
 Ilse Barner, Woldsenstræse 3, Husum.

INDHOLD

	Side
<i>Martin N. Hansen</i> : Der sang en Lærke.....	3
<i>Aage Møller</i> : Rønshoved for 25 Aar siden	4
<i>Mary Hansen</i> : Stemning ved Flensborg Fjord	9
<i>Hans Haarder</i> : Efterkrigstider	11
<i>Mogens Geismar</i> : Der kommer Skæbnetimer i ethvert Folks Historie	21
<i>Johs. Hvid</i> : Menneskesyn og Samfundsforpligtelser	28
<i>Asbjørn Mandøe</i> : Højskølen og det faglige.....	33
<i>Aage Raasmussen</i> : Hvorfor ikke? Nej fordi	39
<i>Sv. Aa. Bülow</i> : Angst	44
<i>Jens Futtrup</i> : Kirkehus og Skolestue	48
<i>Hans Haarder</i> : Aarets Gang	50
<i>A. M.</i> : Grænselandsstævnet 1946.....	70
<i>Den rare</i> : Over alle Grænser	75
<i>Morten Eskesen</i> : Grænselandsstævnet 1946	77
<i>J. L.</i> : Brev	78
<i>Jens Peter Solvang</i> : Elevforeningen	81
Rønshovedkredsene	82
Regnskab	82
Elevfortegnelse	83